

PANOK'UN
GELENİZ EKONOMİSİNE
KATKILARI

Yüksek Lisans Tezi

Huriye AKLAR

Marmara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
" İktisat " Ana Bilim Dalı

İstanbul, 1984

Ö N E Ç

Ülkemiz tarım tabanlı bir ülkedir. Tarım ürünlerinin arasında da en stratejik ürünümüz pamuktur.

Pamuk bir sanayi hammaddesi (Tekstil sanayinin), geleneksel tarım ihraç ürünüdür, dünya'da sayıla üreticisi ve ihracatçısı bulunduğumuz temel hammaddemizdir.

Tezimin ana başlığı "Pamuk'un Ülkemiz Ekonomisine Katkıları" olmakla birlikte, içerikte pamuk'un dikey entegrasyonu, ekonomik ve sosyal katkıları ayrıntılı olarak işlenilmiştir.

Şöyle ki;

Birinci Bölüm'de, dünya ekonomisi yönünden pamuk'un yarı ve önemi belirtilerek giriş niteliğinde bir ön bilgi verilmesiyle yetinilmiş, fakat mümkün olduğunca Türkiye'nin Dünya Ekonomisi içerisinde pamuk ürünü değerlendirilmiştir.

İkinci Bölüm'de, Türkiye'nin pamuk üretim, tüketim, fiyat, miktar ve politikaları açıklanılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü Bölüm, Dördüncü Bölüm ve Beşinci Bölümler Tezimin içerik bakımından esas ayrıntılı kısımlarını oluşturmaktadır.

Altıncı Bölüm ise, "Sonuç" Bölümü olarak son kısımdır.

Bu tezin'in hazırlanıp yetiğnesi değerli Yüksel Özer hardemimin sabırlı ve hızlı daktilo çekimi ile gerçekleşti, kendisine çok teşekkür ederim.

Lisans Öğrenimim ve Lisansüstü Eğitimim sırasında beni maddi ve manevi yönden destekleyen, Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Üyelerine Antalya Ticaret ve Sanayi Odası Genel Sekreteri sevgili ağbim Sayın Nuri ÇETİN'in şahıslarında teşekkürü en ilk ödemem gerekli borç olarak kabul ediyorum.

II

Gurbette sürdürmeye çalıştığım eğitimim sırasında candan destek ve sevgisini esirgemeyen sevgili müdire hanımımız Hürriye BAHTIÇ'a çok teşekkür ederim.

Tezimin AEF ile ilgili bölümüne hazırlananda yardımları geçen sevgili büyüğüm Sayın Hale ÇÖRKMEZ hanım'a, Sayın Fecan KUYUÇU, Sayın Tevfik SARAÇÖZLÜ Bayefendilere de teşekkürlerimi sunarım.

Enstitü Müdürümüz Sayın Prof.Dr.Erol ZEYTİNOĞLU hocamıza, tezimi hazırlama sırasında yönlendirici fikirleri ile çok destekleyen, sık sık rahatsız edip kayıbetli zamanlarını meğal ettiği sevgili hocam Sayın Doç.Dr.İlhan ULUDAĞ OKSAY'a da çok teşekkür ederim.

Lisans Öğretimimden bu yana "Akademik Kariyer" yapma için beni destekleyen ve çok teşvik eden, ümitsiz ve sıkıntılı zamanda hemen çözüm yolu bulan değerli hocam Sayın Prof.Dr.Ergun TUNA'ya da annemden ve Sayın hocam'a teşekkürlerimi belirtmeden geçemeyeceğim.

Ayrıca hiç bir zaman desteklerini esirgemeyen Sayın Doç.Dr.Tamer İÇÖZDEMİR hocam'a da çok teşekkür ederim.

Beni "Manevi Kızı" olarak kabul eden, Sayın hocam Doç.Dr. Necla PUR'un sıcak ilgisini, samimi desteğini her zaman minnetle, şükranla anacağım.

Bizleri geleceğin iyi ekonomistleri olarak yetiştirmek için büyük çaba sarfeden Yüksek Lisans Eğitim Danışmanımız, tez yönlendiricimiz saygıdeğer Sayın Prof.Dr.VURAL SAVAŞ hocamıza da teşekkürü en büyük borç biliyorum. Aziz hocamız'ın her zaman heyecanlı, azimli, gayretli ve öğrenme isteği ile dolu öğrencisi olacağım.

Hayatta her an minnet ve şükranla andığım, anacağım, yetiştirmede hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan, annem Babam'ın aziz hatırası önünde saygıyla eğiliyorum. Vasiyetlerinin yerine getirileceğinden emin olarak ebedî ikametgahında rahat uyu Biricik Babacağım.

Istanbul, Mayıs 1984

Vezneciler

Hürriye AKLAR

Devil's ANTHEM's

I Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ 1-II

BÖLÜM I

1-13

DÜNYA EKONOMİSİ YÖNÜNDEN PAMUK

1. Tarihsel Gelişim
2. Dünya Pamuk Üretimi
 - 2.1. Dünya Pamuk Üretim Miktarları
 - 2.2. Dünya Pamuk Ekim Alanları
 - 2.3. Dünya Pamuk Verimi
3. Dünya Pamuk Tüketimi
4. Dünya Pamuk Üretim ve Tüketim Politikalarına
5. Dünya Pamuk Dış Ticareti
 - 5.1. Dünya Pamuk İthalatı
 - 5.2. Dünya Pamuk İhracatı
6. Dünya Pamuk Stok Durumu
7. Dünya Pamuk Fiyat Politikası

BÖLÜM II

14-30

TÜRKİYE EKONOMİSİ YÖNÜNDEN PAMUK

1. Tarihsel Gelişim
 - 1.1. Osmanlı Dönemi
 - 1.2. Cumhuriyet Dönemi
2. Türkiye Pamuk Üretimi
 - 2.1. Türkiye'de Pamuk Üretim Bölgeleşmesi
 - 2.2. Türkiye'de Üretimi Yapılan Pamuk Türleri
 - 2.3. Türkiye'de Pamuk Verimi
3. Türkiye Pamuk Tüketimi
4. Türkiye Pamuk İç ve Dış Ticareti
 - 4.1. Türkiye Pamuk İç Ticareti
 - 4.2. Türkiye Pamuk Dış Ticareti

4.2.1. İthalat

4.2.2. İhracat

5. Türkiye Pamuk Stoku

6. Türkiye Pamuk Fiyat Politikası

6.1. Türkiye'de Fiyatlandırma konusundaki Genel Bilgiler

6.2. Pamuk Destekleme Fiyatları

6.3. Pamuk İhracat Fiyatları

BÖLÜM III

25-41

DIKEY ENTEGRASYON AÇISINDAN PAMUK SEKTÖRÜNÜN
TÜRKİYE'DE GÖRÜNÜŞÜ

1. Dikey Entegrasyon ve Pamuklu Sektörün

1.1. Dikey Entegrasyon Nedir?

1.2. Pamuklu Sektöründe Dikey Entegrasyonun Çeşitli Türleri

2. Türkiye'de Pamuklu Sektörünün Gelişimi

2.1. Osmanlı Dönemi

2.2. Cumhuriyet Dönemi

2.3. Planlı Dönem

BÖLÜM IV

42-53

PAMUKLU TEKSTİL SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNE
EKONOMİK VE SOSYAL KATKILARI

1. Ekonomik Katkıları

1.1. Üretime Katkısı

1.2. İhracata Katkısı

1.2.1. Pamuk İpliği İhracata

1.2.2. Pamuklu Dokuma İhracata

1.3. Yatırımlara Katkısı

1.4. İstihdama Katkısı

2. Sosyal Katkıları

BÖLÜM V

54-68

PAMUKLU ÜRÜNLER İHRACATIMIZDA REKABET VE POTANSİYEL

PAZARLARIMIZ

1. Rekabet Pazarlarımız (ASEF Pazarları)

1.1. Türkiye-ASEF İlişkileri

1.2. Rekabet Pazarı ile Sorunlarımız

1.2.1. Türkiye'nin Pamuklu Tekstil Endüstrisinde
Rekabet Gücü

1.2.2. ASEF Pamuklu Tekstil Endüstrisindeki Gelişmeler

1.2.3. Pamuklu Tekstil Ürünleri İhracatında Türkiye'nin
ASEF'ye İhracat Sorunları

1.2.3.1. Pamuk İpliği İhracat Sorunları

1.2.3.1.1. Damping Nedir? AİT'nin Damping İddiaları

1.2.3.1.2. Türkiye'nin AİT'ye İlişli İhracattaki Sorunları

1.2.3.2. Tekstil ve Pamuklu Dokuma İhracat Sorunları

1.2.3.2.1. AİT Komisyonunun "Hayat 88" Sorunları

2. Potansiyel Pazarlarımız (Orta-Doğu Pazarları)

2.1. Orta-Doğu Türkiye İlişkileri

2.2. Orta-Doğu Pazarlarımızın Pamuklu Tekstil Ürünleri Açısından Önemi, Değerlendirilmesi.

BÖLÜM VI

69-71

KONUŞ

EKLER

YARARLANILAN KAYNAKLAR

B Ö L Ü M İ

DÜNYA EKONOMİSİ YÖNÜNDEN PAMUK

1. Tarihsel Gelişim :

Pamuk ve pamuklu mamullerin öncelikle Asya ve Mısır'da görüldüğü, daha sonra Yunanistan ve Roma'ya yayıldığı tarihi kayıtlardan anlaşılmaktadır. Yine tarihi kayıtlara göre, M.Ö. 8 yy. da evvela Hindistan'da, M.Ö. 3yy.da Çin'de daha sonraları da Asya'nın batı ve kuzey kıyılarında pamuk ekimi ve pamuklu dokuma sanayiinin yayıldığı görülmüyor. (1)

Pamuk ekimi ve pamuklu sanayii birçok alanlarda olduğu gibi Avrupa'ya müslüman araplar kıvasıtasıyla İspanya'dan girdi.

2. Dünya Pamuk Üretimi : (1978 - 1983 Dönemi)

Dünya'nın 5 kıtasında yaklaşık 80'e yakın ülkede yetiştirilen pamuğun, sentetik ve sun'î liflerin rekabetine rağmen, ne üretim alanında bir daralma, ne de üretim miktarında bir azalma görülmüyor.

Tazimizde Dünya pamuk üretimi ile; pamuk üretim miktarı, üretim alanı ve dünya pamuk verimi inceleme konusu olmuştur.

2.1. Dünya Pamuk Üretim Miktarı :

Dünya'da 1978/79 döneminden 1982/83 dönemine kadar en fazla pamuk üretilen başlıca ülkeler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. *Ankara*

TABLO : 1

DÜNYA PAMUK ÜRETİM MİKTARI ve BAŞTA GELEN ÜLKELER
(000 Ton)

<u>Ülkeler</u>	<u>1978/79</u>	<u>1979/80</u>	<u>1980/81</u>	<u>1981/82</u>	<u>1982/83</u>
A.B.D.	2364	3185	2422	3405	2615
Sovyet Rusya	2576	2702	2866	2825	2602
Çin Halk Cumhuriyeti	2168	2212	2707	2970	3599
Hindistan	1349	1366	1326	1409	1344
Pakistan	473	728	715	749	622
Brezilya	549	572	622	640	663
Mısır	438	484	529	499	461
Türkiye	477	477	499	489	488
Meksika	340	328	353	314	183
Guatemala	165	149	125	82	48
TOPLAM	10 899	12 203	12 164	13 382	12 845
Diğerleri	2 052	1 936	1 886	1 978	1 905
Dünya Toplamı	12 951	14 139	14 050	15 360	14 750

Kaynak : Cotton World Statistics (Ekim 1983) s.56-57.

Tablodan da görüldüğü gibi dünya pamuk üretim miktarları bazı yıllar yükseliyor, bazı yıllar düşüyor. Dünya pamuk üretim miktarlarının böyle zigzaglar çizmesi genellikle iklim boğulları ve bazı yıllarda ortaya çıkan hastalık ve zararlılar sebebiyle verimde oluşan dalgalanmalar sonucudur.

Tablo 1'de de görüleceği üzere 1978/79 ve 1982/83 dönemleri arası dünya pamuk üretim miktarlarında;

- 1.ci sırada A.B.D. (Ancak son yılda üretim miktarında düşme eğilimi var)
- 2.ci " Sovyet Rusya
- 3.üç " Çin Halk Cumhuriyeti
- 4.üç " Hindistan
- 5.ci " Pakistan
- 6.ci " Brezilya
- 7.ci " Mısır
- 8.ci " Türkiye

yer almaktadır.

Dünya pamuk üretim miktarında % 3'lük bir paya olan ve dünya pamuk üreticileri arasında 8.ci sırada yer alan Türkiye'nin gelecek yıllarda da yerini koruyacağı söylenilebilir.

2.2. Dünya Pamuk Ekim Alanları Miktarları

Dünya'da pamuk ekim alanları ve başta gelen ülkeleri bir tablo halinde gösterebiliriz.

TABLO : 2

DÜNYA'DA PAMUK EKİM ALANLARI ve BAŞTA GELEN ÜLKELER
(000 Hektar)

<u>Ülkeler</u>	<u>1978/79</u>	<u>1979/80</u>	<u>1980/81</u>	<u>1981/82</u>	<u>1982/83</u>
Hindistan	8.087	8.077	8.001	8.013	7.900
A.B.D.	5.018	5.193	5.348	5.601	5.937
Çin Halk Cumhuriyeti	4.694	4.533	4.816	5.140	5.666
Sovyet Rusya	3.038	3.090	3.147	3.168	3.198
Pakistan	1.891	2.081	2.108	2.167	2.260
Brezilya	1.961	1.975	1.990	2.080	2.120
Türkiye	652	612	672	654	595
Mısır	499	502	522	495	448
Nijerya	526	476	445	429	405
Tanzanya	455	455	440	429	349
TOPLAM	26.825	26.994	27.409	28.176	28.868
Diğerleri	5.829	5.209	4.951	4.900	4.802
Dünya Toplam	32.654	32.203	32.440	33.076	31.670

Kaynak : Cotton World Statistics (Ekin 1983) s.56-57.

Dünya'da pamuk ekim alanları en geniş olan ülkeler Hindistan, Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti'dir.

Ekim alanı bakımından Hindistan birinci sırada olduğu halde üretim yönünden dördüncü sıradadır.

Türkiye ise, üretimde 8. ci sırada iken ekim alanı bakımından 7. ci sırada yer almaktadır.

Türkiye üretiminde (Tablo 1 ve Tablo 2'de görüldüğü gibi) ilginç bir özellik var şöyle ki; Türkiye'de pamuk ekim alanı daralma göstermesine rağmen üretiminde artış görüldüğü.

Toplam Dünya pamuk üretim miktarı ve toplam dünya ekim alanlarına gösterir tabloyu (Ek 1'de üretim eğilimi tablosunda) görmemiz mümkündür.

2.3. Dünya Pamuk Verimi :

Tablo 3'den de görüleceği üzere dünya'da pamuk verimi kg/hektar olarak çok değişiktir. Çarçarlanmış pamuk Üzerinden 1982/83 yılında hektara en yüksek verim 1544 Kg/hektar olarak İsrail'de elde edilmiştir. Şurasıyla şu ülkeler gelmektedir.

İsrail	1544 Kg/hektar
İspanya	1059 "
Avustralya	1030 "
Mısır	1030 "
Suriye	990 "
Guatemala	978 "
Meksika	959 "
Türkiye	820 "

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi verimlilik yönünden başta gelen 11 ülkenin üretim toplamları dünya üretiminin ancak % 6'sını kapsıyor.

TABLO : 3
PAMUK VERİMİ YÜKSEK OLAN BAŞLICA ÜLKELER

(Kg/ha)

Ülkeler	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
İsrail	1.339	1.318	1.351	1.527	1.544
İspanya	600	820	1.050	993	1.059
Avustralya	1.076	1.186	1.169	1.297	1.040
Mısır	878	963	1.000	1.009	1.030
Buriye	852	829	852	920	990
Guatemala	1.314	1.184	1.232	1.061	978
Meksika	989	882	995	896	959
Türkiye	732	779	742	748	820
El Salvador	694	851	782	722	814
Yunanistan	912	740	829	945	729
Peru	640	648	616	650	493

Kaynak : Cotton World Statistics (Ekim 1983) s.64-65.

3. Mıyva Pamuk Tüketimi (1978/79 ve 1982/83 Dönemleri) 1

19 yy. endüstri devriminin yapıldığı bir dönemdir. Endüstri devriminden sonra gelişen dokuma teknolojisinin ise üretim kapasitesini hızla artırdığı görülmüştür.

Nitekim 1800 yıllarında bütün dünya'da dokuma endüstrisinde kullanılan pamuk, keten, yün miktarı toplam olarak 1 milyon tonu pek az aşmakta idi. Halbuki bu 3 maddenin 1909-1913 yılları ortalaması 6 milyon tona ulaşmış ve kolaylıkla tüketilmiştir.

Bu tüketimin yüzyıl önce % 78'ini yün
% 18'ini keten
% 4'ünü pamuk
oluştururken, bu oranların 20 yy.başında tamamen değişerek,
% 74'ünü pamuk
% 20'sini yün
% 6'sını ketenin oluşturduğu
görülmektedir. (2)

Dünya'da pamuk tüketimi üretimine paralel olarak yillardan yıla artmaktadır. Müfuss artışı yanında, geçim düzeyinin yükseltilmesi halkın pamuklu talebini arttırmaktadır.

Tablo 4'te Dünya pamuk tüketiminde başta gelen ülkeleri görmekteyiz.

TABLO : 4

DÜNYA PAMUK TÜKETİMİNDE BAŞTA GELEN ÜLKELER
(000 Ton)

Ülkeler	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
Çin Halk Cum.	2.754	2.927	3.252	3.426	5.513
Sovyet Rusya	1.935	1.941	1.955	1.956	1.968
A.B.D.	1.383	1.416	1.285	1.146	1.198
Hindistan	1.225	1.290	1.375	1.265	1.341
Japonya	716	737	715	737	713
Brezilya	531	564	550	570	575

(2) Mustafa HANNANCIÖLU-Gülseren YAZICIOĞLU "Pamukun San'î Kimyasal Liflere Nazaran Üstünlükleri ve Pamuk San'î Elyaf Rekabeti" Uluslararası Pamuk ve Pamuklu Sanayî Sempozyumu, s.204-205. İzmir

Pakistan	423	429	458	512	555
Kore	280	338	327	335	347
Mısır	287	282	326	292	261
Türkiye	304	267	293	311	318
T O P L A M	9.838	10.191	10.552	10.550	10.789
Diğerleri	3.880	4.004	3.836	3.659	3.256
Dünya Toplamı	13.718	14.195	14.388	14.209	14.045

Kaynak : Cotton World Statistics (Ekim 1983) s.68-69.

Ülkelerin pamuk tüketim seviyeleri, üretim durumlarındaki seviyeye paralel bir durum arz etmektedir. Üretim miktarında başta gelen ülkeler tüketim miktarlarında da başta gelmektedirler. Ancak, Japonya ve Kore gibi ülkelerdeki tüketim yoksulluğu, üretimden değil ithal yolu ile pamuk işleyen sanayinin gelişmiş olmasındandır.

4. Dünya Pamuk Üretim ve Tüketim Politikaları

Pamuk, tekstilinin temel hammaddesi olması ve dünya ticaretindeki yeri dolayısıyla, üretiminden tüketimine kadar çeşitli ulusal ve uluslararası politik kararların alınmasına neden olmuştur.

Örneğin; A.B.D.'de her yıl pamuk ekimi yapılabilecek arazinin % 20'si ekim dışı bırakılmaktadır. A.B.D.'deki "Ekim dışı bırakma programı" 1970 tarihli tarım kanununa göre yapılmakta ve her yıl bir "pamuk üretim hedefi" ilan edilmektedir. Bu hedef toplam tüketim miktarı ile, pazar genişleme payı karşılığının % 5 fazlasına eşit olarak tesbit ediliyor. (3)

(3) J.C.STANTLEY "ABD'de Pamuk Politikası" Uluslararası Pamuk ve Pamuklu Sanayi Sempozyumu, 1972 s.136. İA M/C

Suriye	120	100	71	83	103
Meksika	211	198	175	166	77
Guatemala	153	140	106	77	46
Arjantin	70	118	32	64	28
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
TOPLAM	3.279	4.159	3.400	3.483	2.869
Diğerleri	990	929	913	1.030	1.125
	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Dünya Toplamı	4.269	5.088	4.313	4.513	3.994

Kaynak : Cotton World Statistics (Ekim 1983) s.72-73

Pamuk üretiminde birinci ve ikinci sırayı tutan Amerika ve Rusya pamuk ihracatında da aynı yeri muhafaza etmektedirler. Üretimde üçüncü sırada yer alan Çin ihracatçı değil önemli pamuk ithalatçısıdır.

İthalattaki değişim ihracattakine paraleldir. Ancak ithal eden ülkelerin birçoğu pamuklu ihracatçısıdır. Buna Çin, Japonya, İtalya örnek gösterilebilir.

66. Dünya'daki Pamuk Stok Durumu (1978-1983 yılları)

Ülkelerin pamuk stokları üretici ve ithalatçı ülkelere göre değişmektedir.

Aşağıdaki tabloda son yıllarda dünya'daki pamuk stokları ile başlıca ülkelerin stoklarına gözükteyiz.

TABLO : 7

DÜNYA'DAKİ PAMUK STOKLARI
(1000 Ton)

Ülkeler	1978/	1979	1980	1981	1982	1983
AbD.	1.164	861	653	581	1.444	1.761
Sovyet Rusya	549	487	450	470	416	462
Hindistan	384	488	477	315	402	371
Brezilya	310	293	300	366	406	362
Japonya	182	186	170	152	174	176
Pakistan	134	130	163	55	55	75
Mısır	108	137	163	61	59	87
Türkiye	91	54	130	108	71	53
Kore Cum.	82	100	117	121	115	116
Taiwan	93	62	87	56	67	47
TOPLAM	3.097	2.738	2.710	2.285	3.200	3.410
Diğerleri	2.605	2.372	2.316	2.408	2.503	2.523
Dünya Toplam	5.702	5.110	5.026	4.693	5.703	5.933

Kaynak : Cotton World Statistics (Ekim 1983) s.80-81.

7. Dünya Pamuk Fiyat Politikası :

Dünya pamuk fiyatları belirli borsalarda olmaktadır. Ülkelerin pamuk standartlarına ve pamuğun elyaf uzunluğuna göre fiyatlar değişmektedir.

Aşağıdaki tabloda bazı memleketlerin belirli standarttaki pamuk ürünlerinin 1978-1983 Mart aylarına ilişkin Liverpool borsasındaki CIF fiyatları aşağıda gösterilmiştir. Fiyatlar Amerikan dolara ve paund üzerinden gösterilmiştir.

Pamuk elyaf uzunluğu (inch) esasına göre dir. (1 Amerikan doları 100 Cent, 1 Pound 453 gramdır. 1 inch : 2.54 cm.dir.)

TABLO : B

DÜNYA PAMUK FİYATLARI
1978-1983 Mart aylarında Cent / Pound Üzerinden

<u>Ülkeler</u>	<u>1978/79</u>	<u>1979/80</u>	<u>1980/81</u>	<u>1981/82</u>	<u>1982/83</u>
A.B.D.					
Memphis Terr					
SM-1-1/16	74.30	95.19	100.25	74.69	81.35
Meksika					
SM 1-1/16	76.35	92.75	95.12	72.00	78.20
Nikaragua					
SM 1-1/16	71.50	90.25	89.84	69.50	78.10
Guatemala					
SM 1-1/16	74.00	91.25	90.38	69.75	78.10
Buriye					
SM 1-1/16	80.85	--	--	79.00	78.40
Türkiye İsmir					
SE.1.Boyan					
1-1/16 RC.	--	96.00	91.81	--	82.40

Kaynak : Cotton World Statistics(Ekim 1983) s.86-87

Pamuk fiyatları, stok ve yeni üretim miktarlarına yanında, ekonomideki istikrarsızlık, dolara karşı ulusal paraların kurlarındaki değişiklik, stok muhafaza maliyetlerindeki yükseklik gibi faktörlerin etkisi ile yükselmekte veya düşmektedir.

B Ö L Ü M İ I I

TÜRKİYE EKONOMİK YÖNÜNDEN PAMUK

1. Tarihsel Gelişim :

Türkiye'de pamuğun ve pamuklu tekstil endüstrisinin tarihsel gelişimi birbirinden farklı iki dönemde ele alınmalıdır.

1.1. Osmanlı Dönemi :

Teryüzünde en eski tarımsal ve endüstriyel faaliyetlerinin yerleşme ve gelişme yeri olan Anadolu'da, pamuğun M.S.350 yıllarına kadar geriye giden uzun bir tarihçesi vardır. Fakat pamuk zirvati ve endüstrisindeki esas gelişme, Arya ıçerlerinden gelen Türk boylarının 1071 Malazgirt zaferi ile Anadolu'ya girmeleriyle başlamıştır. Anadolu'da domuzacılığa esas veren Selçukluların 13.yüzyıldan sonra gelişmiş bilgi ve ustalıklarını Osmanlılara intikal ettirdikleri gözlenilmektedir.

İkinci meqrutiyeti takip eden yıllarda, diğer sanayii kollarında olduğu gibi tekstil sanayiinde de gelişmeler gözlenilmiştir.

Endüstrinin gelişmesi ile birlikte pamuk üretiminin de arttığı görülmektedir. Üretimin 150.000 balyaya ulaştığı bilinmektedir. (4)

Anadolu'ya Hindistan yolu ile gelen pamuk tarımı, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Suriye, Irak ve Mekodonya ovalarına kadar yayılmıştır.

(4) Mehmet AYDANIR "Türkiye'de Pamuklu Tekstil Endüstrisi" Uluslararası Pamuk ve Pamuklu Sanayii Sönerleri 1978-c.16. 72 m 70

1.2. Cumhuriyet Dönemi :

Cumhuriyet yönetimi 8 iplik ve dokuma fabrikasını devralarak bunlardan bir kısmının işletilmesini 19.4.1925'de kurulmuş kurulan "Sanayi ve Mardin Bankası'nın" idaresine vermiştir.

Daha sonra 1930'larda başlayan devletçilik politikası pamuklu sanayinin gelişmesinde önemli bir yer tutmuştur.

Pamuk, ülkemiz ekonomisinde önemli yeri olan bir tarım ürünüdür. Tekstil sanayinin olduğu kadar herp sanayinin de önemli bir hammadidesidir. Pamuk ayrıca bir yağ bitkisidir. Temusu gıda sanayinde bitkisel yağ üretiminde kullanılmaktadır. Arta kalan kılıpsı ise proteini yüksek bir hayvan yemidir.

Pamuk, ülkemiz tarımı için de en hızlı gelişen ürünlerimizin başında gelmektedir. 1975 yılı başlangıcı kabul edildiğinde pamuktaki artış miktarı ekim sahalarında %98 azalma, üretimde %100 artış, verimde %150 artış, ihracatta %250 artış olmuştur.

Yakın bir zaman sonra Ağaçlı Fırat projesinin işletmeye açılması ile pamuk ekim alanları Güneydoğu Anadolu'ya da yayılacak ve ülkemiz pamuk tarımı bakımından çok daha ileri bir seviyeye ulaşmış olacaktır.

2. Türkiye Pamuk Üretimi: (1972-1982)

2.1. Türkiye'de Pamuk Üretim Bölgeleri :

Yarı tropikal iklim kuşağının bir ürünü olan pamuğun ülkemizde yaygın bir yetiştirme alanı vardır. Bugün 55 ilimizde üretim yapılan pamuğun üretim bölgeleri genellikle 5 grup altında toplanabilir.

- 1) Çukurova Bölgesi : Adana, İçel, Hatay, Kahramanmaraş
- 2) Ege Bölgesi : Aydın, Balıkesir, Çanakkale, Denizli, İzmir, Manisa, Muğla, Afyon, Uşak.
- 3) Antalya Bölgesi : Antalya, Burdur, Isparta.
- 4) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi : Gaziantep, Urfa, Adıyaman, Elazığ, Diyarbakır, Malatya, Mardin, Erzurum, Tunceli, Hakkâri.
- 5) Diğer Bölgeler : Konya, Samsun, Sivas, Tokat, Zonguldak, Bursa, Ankara, Eskişehir.

(Bakınız-Ek 2).

Sıcak bölge mahsüllü olan pamuk aradığı yetiştirme şartları-
nı, genellikle yeryüzünün kuzey yarımkürede 40, güney yarımkürede
28 enlemleri arasında bulmaktadır. Kuzey yarımkürede 36-42°'nel en-
lemler arasında yer alan yurdumuzun, büyük kısmı pamuk üretimine
müsaittir. Çukurova, Ege, Antalya bölgeleri toplam Türkiye pamuk
üretiminin % 95'ini ihtiva ederler.

Türkiye'de pamuk üretim miktarları; Cumhuriyetten bu ya-
na büyük gelişme sağlanan pamuk tarımında, 1913 yılında 20.000
ton olan lif pamuk üretimimiz 1961'de 212.000 tona, son yıllarda
ise 500.000 tona ulaşmıştır. Böylece son 20 yılda pamuk üretiminin
de % 250'ye yakın bir artış sağlanılmıştır.

İncelemekte olduğumuz (1977-1982 yılları) Türkiye top-
lam pamuk üretim miktarları ise tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 10'da ise Türkiye toplam pamuk üretim miktarları-
nın bölgelere göre dağılımını görmekteyiz.

TABLO : 9

TÜRKİYE'DE PAMUK ÜRETİM MİKTARLARI
(1000 Ton)

<u>Yıllar</u>	<u>Üretim Miktarı(Ton)</u>
1977	574.8
1978	475.0
1979	476.0
1980	500.0
1981	488.0
1982	489.0

Kaynak : Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı
Pamuk İşleri Daire Başkanlığı Verileri.

TABLO : 10

TÜRKİYE'DE BÖLGELERE GÖRE PAMUK ÜRETİM MİKTARLARI

<u>Yıllar</u>	<u>Çukurova</u>	<u>Ege</u>	<u>Antalya</u>	<u>Diğer Bölgeler</u>	<u>Toplam Lf (Ton)</u>
1977	244.486	237.000	32.925	53.460	574.874
1978	213.734	200.000	27.288	33.978	475.000
1979	237.865	185.000	23.617	29.725	476.000
1980	253.051	185.000	36.434	25.515	500.000
1981	220.180	200.000	37.271	30.549	488.000
1982	242.950	178.400	35.258	32.392	489.000

Kaynak : Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Pamuk İşleri Daire
Başkanlığı Verileri.

2.2. Türkiye'de Üretimi Yapılan Pamuk Türleri :

Çok eskiden beri pamuk üretilen ülkemizde, birçok pamuk çeşitlerinin yetiştirildiği görülmüştür. Osmanlı döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarından beri "yerli pamuk" diye adlandırılan *Cossypium herbaceum* türü yetiştirilmiştir. Tarla verimi az ve teknolojik vasıfları düşük olan bu türün ekimi, ekilen pamukların % 75'ini teşkil ediyordu. Daha sonra Kıbrıs menşeyli *Cossypium* hibrit türü ile Amerikan menşeyli Express çeşidinin ekildiği görülmüştür.

1963 yılında Amerika'dan birkaç pamuk çeşidi getirilmiştir. Bunlardan Clevalant çeşidi 1946 yılına kadar Çukurova bölgesinde, Akala çeşidi ise 1967'ye kadar Ege Bölgesinde üretilmiştir. Hiç yetiştirilmeyen veya çok az yetiştirilen bu çeşitlerin yerine günümüzde Coker ve Deltapine çeşitlerinin hakim olduğu görülmektedir. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın verilerine göre, Türkiye'de üretilen pamuğun yaklaşık olarak % 51'ini Deltapine, % 47'sini Coker ve % 2'sini diğer çeşitler oluşturmaktadır. Bu çeşitlerden Türkiye'deki pamuk lifi, orta lifli gruba dahildir.

TABLO : 11

TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLEN PAMUK TÜRLERİNİN LİF UZUNLUKLARI ve BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

Orta Uzunlukta	mm	Üretilen pamuk türlerinin bölgelere göre dağılımı
Deltapine 15/21	29 - 30	Çukurova Bölgesi : Deltapine 15/21
Coker 100/153	29 - 30	Ege Bölgesi : Coker 100 A/2
Coker 100/A/2	29 - 30	Antalya Bölgesi : Deltapine 15/21
G.C. Queen 201	26 - 28	
Kısa uzunlukta	mm	
Yerli 193	21 - 23	

Kaynak : "Sınai Kalkınma Bankası Verileri".

(Bakınız-Ek 3)

**2.2. Türkiye'de Pamuk Ekimi ve Ekim Alanları 1
(1977-1982)**

TABLO : 12

TÜRKİYE'DE PAMUK EKİM ALANLARI

<u>Yıllar</u>	<u>Ekim Alanı (1000 Ha)</u>
1977	776.8
1978	653.0
1979	612.0
1980	671.7
1981	653.6
1982	595.0

**Kaynak : Tarım Orman ve Köylüleri Bakanlığı,
Pamuk İşleri Daire Başkanlığı Verileri.**

9,10 ve 12 no.lu Tablolardan da görüleceği üzere, pamuk üretim miktarlarında gerçekleşen artış, pamuk ekim alanlarında da gerçekleşmemiştir.

Ekim alanlarının artmasında, üretim miktarlarında oluşan bu büyük artış önemli bir başarıdır. (Ek 4 'de bu başarıya daha ayrıntılı görümler mümkündür.).

Tablo 13'te ise Türkiye pamuk ekimi alanlarının bölgelere göre dağılımını görmekteyiz.

TABLO : 13

TÜRKİYE'DE BÖLGELERE GÖRE PAMUK EKİM ALANLARI
(ha)

Yıllar	Çukurova	Ege	Antalya	Diğer İller	Toplam (ha)
1977	397.755	252.100	39.050	87.900	776.800
1978	318.910	236.245	31.615	65.930	653.000
1979	307.406	224.000	23.513	57.025	612.000
1980	368.570	217.500	35.050	50.500	671.700
1981	350.649	214.634	35.600	53.317	653.600
1982	306.871	198.097	35.842	54.190	595.000

Kaynak : Tarım, Orman, Köyişleri Bakanlığına Pamuk İşleri Dairesi Başkanlığı Verileri.

Pamuk ekim alanında da pamuk üretis miktarlarında olduğu gibi en büyük pay Çukurova bölgesindedir.

2.3. Türkiye'de Pamuk Verimi : (1977-1982)

2.3.1. Verim nedir :

Verimlilik, Fransızca ve İngilizce dillerindeki "Productivite", "Productivity" kelimelerinin Türkçe karşılığı olup, belirli bir üretim miktarıyla bu üretimi elde etmek üzere kullanılan faktörler veya faktörlerden biri arasındaki oran olarak tanımlanılmaktadır. (5)

Diğer bir deyimle verimlilik veya produktivite, output ile input arasındaki orandır. (6) Bu tanım herhangî bir teşebbüs, bir endüstri veya tüm olarak bir ekonomi için geçerlidir.

Pamuk verimlilik birimi de (Kg/ha) olarak belirlenir.

(5) Ak İktisat Ansiklopedisi, C.II. s.780. İstanbul

(6) Produktivite = Üretimin Fiziksel Miktarı

Üretim için yapılan harcamaların fiziksel miktarı.

Türkiye'de üretilen iyi vasıflı tohumlugun çiftçilere intikalinin yanısıra iyi siraat tekniğinin pamuk üreticilerince benimsenerek uygulanması sulanan sahalanın artması ile yeterli ve uygun girdi kullanımı pamuk alanlarının fazla genişlemesine fırsat vermeden Türkiye'de pamuk üretiminde önemli artışlara yol açtı. Bu şekilde bir verim artışı gerçekleştiren bir başka ülke daha yoktur.

Tablo 14'de Türkiye'de (1977-1982 yılları arası) pamuk verimini görmekteyiz.

TABLO : 14

TÜRKİYE'DE PAMUK VERİMİ
(Kg/ha)

<u>Yıllar</u>	<u>Verim(Kg/ha)</u>
1977	740
1978	727
1979	778
1980	744
1981	747
1982	619

Kaynak : T.O.K.B. Pamuk İşleri Daire Başkanlığı
Verileri.

Tablo 15'den ise, Türkiye'de bölgelere göre 1982 verimini incelememiz mümkündür.

TABLO : 15

BÖLGELERE GÖRE LİF VERİMİ
(Kg/ha)

<u>Yıllar</u>	<u>Çukurova</u>	<u>Ege</u>	<u>Antalya</u>	<u>Diğer iller</u>	<u>Ortalama Verim (Kg/ha)</u>
1977	615	940	1.022	608	740
1978	670	847	855	515	727
1979	774	825	1.004	521	778
1980	687	650	1.039	504	744
1981	628	932	1.065	573	747
1982	792	900	984	593	822

Kaynak: T.O.K.B.

Pamuk İşleri Daire Başkanlığı Verileri.

Üretim ve ekim alanı olarak Çukurova bölgesi pamuklara başta olmasına rağmen verimliliği en yüksek pamuklar Akdeniz bölgesi pamuklarıdır. Ayrıca Antalya bölgesi pamuklara Türkiye pamukları verim ortalamasının % 30 - % 50 üzerinde seyretmektedir. (Bakınız Ek 5)

Tezisinin Türkiye pamuk üretimi ile ilgili bölümünü bitirmeden önce küçük bir hatırlatmaya uygun görüyorum. Şöyle ki;

Ek 4 olarak konularmış bulunan pamuk üretim eğilimi tablosu Türkiye'de pamuk üretim miktarları ve pamuk ekim alanlarına konusunda topluca, rakamsal ve grafiksel olarak fikir verecektedir.

Ek 5'te, pamuk üretim miktarları, pamuk ekili alan ve pamuk verimi bunların arasındaki ilişkiler rakamsal verilerle gösterilmeye çalışılmıştır.

Ek 4, Ek 5 Türkiye pamuk üretimini hakkında çeşitli yönlerden fikir oluşumuna katkıda bulunacağı tahminindedir.

3. Türkiye'de Pamuk Tüketimi : (1977-1982 yılları)

Ülkesinin pamuk tüketimi, tekstil sanayisindeki gelişmelere paralel olarak yıldan yıla artış göstermektedir.

Pamuk ipliği ve tekstil ürünleri üretim ve ihracatında 1980 yılında başlayan "patlama" mahiyetindeki gelişmeler pamuk tüketim miktarının bariz bir şekilde artmasına neden olmuştur. AET tarafından getirilen engellemelere rağmen bu sektörde meydana gelen olumlu gelişmeler sağlıklı bir gelişmeyi göstermektedir.

Ayrıca (Dkz Ek 5)'de görüleceği üzere, çeşitli yıllar itibariyle pamuk lif elyaf tüketimi miktarı olarak ve tüketimdeki piyasa payı olarak diğer suni liflerin üzerinde seyretmektedir.

Tablo 16'da ise 1978/79 - 1982/83 sezonu Türkiye pamuk tüketim miktarlarını görüyoruz.

TABLO : 16

TÜRKİYE'DE PAMUK TÜKETİMİ

<u>Sezon</u>	<u>Tüketim(Ton)</u>
1978/79	312.000
1979/80	317.000
1980/81	300.000

1981/82	323.500
1982/83	324.600

Kaynak : T.O.K.B.
Pamuk İşleri Daire Başkanlığı Verileri.

4. Pamuk İç ve Dış Ticareti

4.1. Pamuk İç Ticareti

1981 yılı ürünü kitli pamuk fiyatlarının belirli bir seviyede tutulmasını sağlamak için ortak elan ve olmayan üreticilerden alımlarda bulunmak üzere,

İzmir Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
(TARİŞ)

Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
(ÇUKOBİRLİK)

Antalya Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
(ANTBİRLİK)'in

görevlendirilmeleri hakkında 19.6.1981 tarih 17433 sayılı Resmî Gazete'nin 8/3047 karar sayısı ile resmî gazetede yayımlanarak kabul edilmiş bir karar mevcuttur.

Pamuk'un iç ticaretinde Tarış, Antbirlik, Çukobirlik'e bu kanun ile büyük alım ve ticaret yetkileri tanınmıştır.

Son 3 yılda gerçekleştirilen Destekleme Alım Miktarları; pamuk destekleme alımlarıyla görevlendirilen kuruluşların destekleme alım miktarları; tesbit edilen destekleme alım fiyatlarının piyasa fiyatları karşısındaki durumu, Üretim miktarı ve sağlanan reeskontabl kredilere bağlı olarak değişmektedir.

Destekleme alımı ile görevlendirilen kuruluşlara son üç sezona ait destekleme alım miktarlarına aşağıda Tablo 17'de gösterilmiştir.

TABLO : 17

DESTEKLEME ALIMI İLE GÖREVLİ KURULUŞLARCA GÖREVLENDİRİLEN
DESTEKLEME ALIMI MİKTARLARI
(Ton)

	<u>1980/81</u>	<u>1981/82</u>	<u>1982/83 (tahmini)</u>
Pamuk Üretimi	483.000	486.000	499.000
<u>Destekleme Alımları</u>			
TARİF	72.643	84.580	37.503
ÇOKBİRLİK	32.484	54.445	9.355
ANTBİRLİK	19.950	26.023	13.000
TOPLAM	125.077	165.048	60.858
Destekleme alımının üretimin içindeki payı(%)	25.8	34.0	12.0

Kaynak : Ticaret Bakanlığı 83/84 Pamuk Destekleme Alımlarına İlişkin Rapor. "Mayıs 1983" s.11.

Ülkemizde pamuk ürününün iç ticareti kamu kuruluşları, özel firmalar ve çiftçilerimiz tarafından yürütülmektedir. Üretilen pamuğun büyük kısmı özel sektöre satılmaktadır.

TABLO : 18

1975-1981 YILLARI ARASINDAKI DESTEKLEME ALIM MİKTARLARI,
ÜRETİCİYE YAPILAN ÖDEMELER ve DESTEKLEME FİYATLARI

	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>	<u>1978</u>
Destekleme Alım Miktarı (Ton)	492	500	714	649
Üreticiye yapılan Ödemeler (Milyon L)	3.838	5.125	7.480	6.201.2
Destekleme Fiyatları (Kr/Kg)	800	1.025	1.075	1.573

Kaynak : Resmî Gazete,
DPT 4'ncü 5 yıllık Kalkınma Planı.

<u>1979</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>
501	649	500
12.525	17.811.9	31.500
2.500	3.000	6.300

4.2. Türkiye'de Pamuk Dış Ticareti: (1978-1982)

4.2.1. İthalat

1. Bölüm'de görüldüğü üzere,

Türkiye, pamuk ekim alanında 7.ci sırada

" " üretim miktarında 8.ci sırada

" " veriminde 8.ci sırada

" " ihracatında ise 5.ci sıralarda

yer almaktadır.

Bu veriler de bize, Türkiye'nin pamuk üreticisi ve pamuk ihracatçısı bir ülke olduğunu kanıtlar. Türkiye, pamuk ithalatçısı bir ülke değildir. Pamuk ithalatı yok demeye

hakkında...

Tezimizin sistematigi geregi pamuk ithalat miktarlarini Tablo 19'da gostermekteyiz.

TABLO : 19

TURKIYE PAMUK İTHALAT MİKTARI
(1977-1982)

<u>Yıllar</u>	<u>Mpklar (Kt)</u>	<u>Değer (\$)</u>
1978		
1979	98,180	302,740
1980	720	1,212
1981	8	81
1982	229,161	758,715

Kaynak : D.P.E. Verileri.

4.2.2. İhracat :

Ham pamuk ihracatımız; üretim, yurtiçi tüketim ve bir önceki sezondan devreden stok miktarları toplamı genl, toplam pamuk arzımız ile dış talebe bağlı olarak değişmektedir.

Türkiye bugün Dünya'daki büyük pamuk ve pamuklu san-
suat ihracatçılarında biridir. Türkiye; A.B.D., Rusya, Pakistan,
Eudan'dan sonra dünya pamuk ihracatında 5'ci sıradadır.

Tablo 20 pamuk ihracatımız miktar (ton) ve değer
(000 \$) olarak göstermektedir.

Tablo 21 de ise, genel ihracat ve genel ihracat içerisinde pamuk ihracatının payını görmektediriz.

TABLO : 20

PAMUK İHRACATININ
(Miktar ve Değer olarak)

<u>Yıllar</u>	<u>Miktar (Ton)</u>	<u>Değer (1000 \$)</u>
1978	277.895	348.398
1979	156.618	227.825
1980	181.296	322.597
1981	205.995	348.264
1982	216.552	296.142

Kaynak : D.I.E. Verileri.

Daha sonraki kısımları incelerken de görüldüğü gibi, uzun süredir temel dışsatım ürünlerimizden olan pamukun elyaf olarak son yıllarda dışsatımında azalma, mamul ve yarı mamul pamukların dışsatımı ise artmıştır.

TABLO : 21

TOPLAM İHRACAT GELİRİ İÇİNDE
PAMUK İHRACAT GELİRİNİN YERİ

<u>Yıl</u> <u>Yıllar</u>	<u>Toplam İhracat</u> <u>geliri (1000 \$)</u>	<u>Pamuk</u> <u>geliri (1000 \$)</u>	<u>Toplam</u> <u>İhracat geliri</u> <u>İçinde pamuk</u> <u>geliri (%)</u>
1978	2.285.163	348.398	15.3
1979	2.261.195	227.825	10.0

1980	2.910.122	322.597	% 11.0
1981	4.702.934	348.266	7.4
1982	5.745.973	296.142	5.1

Kaynak : D.I.E. Verileri.

20 no.lu Tablo'nun tetkikinden de görüldüğü üzere, 1982 yılında pamuk ihracatımız bir önceki yıla nazaran sığır olarak artış göstermiş ancak değer olarak ve genel ihracatımız içindeki payı bakımından gerilemiştir.

Bu yıl ilk defa pamuk ihracatından alınacak olan destekleme ve fiyat istikrar primi dolar üzerinden alınmaya bağlanılmıştır.

Bunlar;

Bonér Kg.üzerinden alınacak meblağ

Ege Tipi 45 A.B.D./Cent kargılığı

Çukurova Tipi 32 " " " "

olarak belirlenmiştir.

Türkiye'nin en fazla pamuk ihrac ettiği ülkeler arasında, İsviçre, Irak, Romanya, Federal Almanya ve İngiltere yer almaktadır.

2.5. Türkiye'de Pamuk Stoku

Ülkemizin bir sonraki sezonun pamuk stok devir miktarları dış piyasa talebi ile yurt içi tüketim miktarlarına bağlı olarak yıllar itibariyle değişiklikler göstermektedir.

Tablo 22, 1977/78 ve 1982/83 sezonlarına ait bir önceki sezondan devreden başlangıç stoklarını göstermektedir.

TABLO : 22

TÜRKİYE'NİN BAŞLANGIÇ STOKLARI
(1977/78-1982/83 dönemi.)

<u>Sezon</u>	<u>Başlangıç stoku (000 ton)</u>
1977/78	45.7
1978/79	31.7
1979/80	23.5
1980/81	34.5
1981/82	17.8
1982/83	21.5

Kaynak : T.O.K.B.
Pamuk İşleri Daire Başkanlığı Verileri.

1982/83 sezonunda Mayıs ayı itibarıyla, ülkemiz tüketicilerinden 50 bin ton civarında ihracat pamuk stoku vardır. Sezon sonuna kadar bu stok bir miktar düşmüştür. Söz konusu stoklar Ege pamuklarından oluşmaktadır. Pamuk ihracat sezonunun ilk aylarında Ege pamuklarına uygulanan ihracat formunun yüksek kalitesi nedeniyle bu bölgeden yapılan ihracat yavaş seyretilmiş, bilahare gerek dış fiyatlar gerekse dolar kurundaki yükselmeler bu bölgeden pamuk ihracatına imkan vermiş ise de denizli piyasa fiyatlarındaki aşırı yükselmeler ihracatı yeniden imkansız hale sokmuştur.

Ayrıca, ihracata yönelik olarak çalışan sanayicilerin kaliteli pamuk temin edebilmelerine ve pamuksuz kumaşları-
nı sağlamak amacıyla bu bölge pamuklarının ihracatına yavaş seyretmesi esasen bir politika olarak da benimsenmiştir.

6. Türkiye'de Pamuk Fiyat Politikası :

6.1. Türkiye'de Fiyatlandırma Konusunda Genel Bilgiler :

Türkiye'de pamuğun bir yıl içinde, aylık istikrarlılıkla gösterdiği fiyat değişiklikleri bilinen arz ve talep ilişkilerine göre cereyan etmes. Genellikle hasat aylarında arzın artması ve fiyatların düşmesi gerekirken, bir taraftan mahsulün arz başarlıkları in zaman aralığı, diğer taraftan çiftçinin daha yüksek fiyat bulmak istedi ile malını satışı güçleşmesi gibi sebeplerle, fiyatlar genellikle yüksek kalmakta, Temmuz, Aralık ve Ocak'ta doğru, hasadın yapıldığı aylara nazaran daha düşük fiyatlar kaydedilmektedir.

Ber yıl, dünya pazarlarında arz ve talep dengesine göre teşekkül eden fiyatlar, iç piyasaya aktarılmakta ve böyle fiyatlarla bu pazarlardaki fiyatlarla göre teşekkül etmektedir.

Diğer taraftan en canlı olarak zaman zaman hasat istikrarını bilen, o zamana kadar pamuğa olumsuz tutuma muvafık olanlar, fiyat değişikliklerinden yararlanmakta, bu imkanlara sahip olanlar fiyat yükselmelerinden yararlanmaktadır.

6.2. Destekleme Fiyatları :

Türkiye'de pamuk destekleme fiyatlarının esasları 1979 yılı itibarıyla izleyecek olursak (Mekânın Ek 7) :

1970-1980 yılları arası pamuk destekleme alım fiyatları 10 yıldan yaklaşık 20 misli artış göstermiştir. Bu tarihten sonra ise, son 3 yıl içinde yaklaşık 2 kat artış görülmüştür.

Hesablamalarda paranın satın alma gücünü de dikkate alarak gözönünde tutularak pamuk fiyatlarındaki seyri tahayyül edilebilir.

reel fiyatlardaki yükseliş değil büyük düşme olduğu sonucuna varabiliriz. (Ek 8'de destekleme alım fiyatlarının hesaplama yöntemleri ile dahi ne kadar çelişkili olduğunu, tatbikat ve teori arasındaki farkı görmemiz mümkündür. T.B.raporu, 8, 9, 10 sayfalar).

Tablo 23'te ise 1977 yılı itibariyle destekleme fiyatlarını bölgeler itibariyle görmekteyiz.

Destekleme alım fiyatlarında da destekleme panuk alımlarında olduğu gibi,

Ege bölgesi için : Paris

Antalya " " : Antbirlik

Çukurova " " : Çukobirlik görevlendirilmiştir.

TABLO : 23

PANUK DESTEKLEME ALIM FİYATLARI
(Kr/Kg)

Yıllar	Ege		Antalya		Çukurova	
	Ortak	O.Dışı	Ortak	O.Dışı	Ortak	O.Dışı
1977	10.75	10.75	10.75	10.75	10.25	10.25
1978	13.75	13.75	13.75	13.75	13.25	13.25
1979	25.00	25.00	25.00	25.00	24.90	24.50
1980	50.00	50.00	50.00	50.00	49.00	49.00
1981	63.00	63.00	63.00	63.00	62.00	62.00
1982	78.00	78.00	78.00	78.00	75.00	75.00
1983	95.00	95.00	95.00	95.00	90.00	90.00

Kaynak : T.O.K.B.

Panuk İşleri Daire Başkanlığı Verileri.

Ek 9'da ise pamuk destekleme fiyatlarının pamuk maliyet fiyatlarının oldukça altında seyrettiğini görüyoruz. (Z.O.B. raporu s.12)

6.3. İhracat Fiyatları :

TABLO : 24

1983/84

PAMUK REKOLTE ve KABİLİ İHRAÇ DURUMU
(Ton)

	<u>Çukurova</u>	<u>İzmir</u>	<u>Antalya</u>	<u>Toplam</u>
Başlangıç Stoku	1.108	--	--	1.108
83/84 Üretimi	280.434	200.000	39.566	520.000
Toplam Arz	281.542	200.000	39.566	521.108
İhracat (1.1.1984)	63.000	7.500	4.500	75.000
İç Tüketim	175.000	170.000	15.000	360.000
Kabili ihraç (Mevsim sonuna kadar)	43.542	22.500	20.066	86.108
	281.542	200.000	39.566	521.108

Kaynak : Milli Pamuk İstisare Komitesi Bölge Kurullara toplantıları sonucu tesbit edilen rakamlardan alınmıştır.

- Kabili İhraç Pamuk'un ihraç edilebilmesi için :
İzmir borsasında St.İ.B.pamukun muamele fiyatı
(Ocak 1984) itibariyle 460 Kg/TL.

FOB Masraf toplamı	25 Kg/TL.
Banka faizi ve ihracatçı karı	15 Kg/TL.

Kabul olunduğu takdirde, pamuğun kg'mının 500.-TL. karşılığı 162 Cent/Kg.ına ihracı yapılarak, ihracatçının kânaasına net döviz girdisinin temin olunması lazım ki, ihracatçı zararlı çalışabilsin. Fakat bu tarihlerde bazı ülkelerde 190 Cent/Kg.seviyelerinde fiyat bulunabilmektedir. 190 Cent/Kg.'a dahi ihracat mümkün olsa, 190 Cent/Kg.'lık fiyatın, 45 Cent/Kg.'na^(x) istikrar ve fiyat pirin (fon)'ne kesildiği için ihracatçaya 145 Cent/kg.kalmaktadır ki, bu da ihracatçının ihracattan beher kg'da 17 Cent zararlı çıkması demek olacaktır. ihracatçının zararlı çalışabilmesi için, fon kesintisinin 45 Cent/Kg. yerine 30 Cent/Kg. olması gerekmektedir.

Gelecek pamuk sezonunda fiyatlar bu sezonda olduğu gibi yüksek seviyelerde seyretmeyebilecektir. 1983/84 sezonunda fiyatların 190 Cent/Kg.seviyelerini bulmasının sebebi dünya pamuk rekoltesinde azalma, stoklarda düşme olmasından kaynaklanmıştır.

(x) Para Kredi Kurulu 6 Ağustos 1983 tarih ve 18127 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan karar uyarınca :
Ege tipi pamuktan ihracı sırasında 45 Cent/Kg.
Çukurova tipi pamuktan ihracı sırasında 32 Cent/Kg.
Destekleme ve fiyat istikrar primi olarak beher Kg.için(fon) kesilmesine karar vermiştir.

B Ö L Ü M III

DIKEY ENTEGRASYON AÇISINDAN PAMUK GİRDİSİNİN TÜRKİYE'DE ÖNEMİ

1. Dikey Entegrasyon ve Pamuklu Sektör :

1.1. Dikey Entegrasyon Nedir :

Dikey Entegrasyon, hammaddeden son ürüne kadar aşamaların, aynı kuruluşun içerisinde geçtiğini gösterir. Bu tür entegrasyon, tesislerde maliyet düşürücü, verimci yükseltici ve rekabet imkanlarına güçlendirici etkiler yapar.

Dikey Entegrasyon; tanım gereği, pamuk tarımından tekstil makinalarının imaline kadar herşeyi içine almaktadır. Fakat gerek Türkiye'de tekstil makinesi yapımının çok az olması, gerekse pratikte kolaylıklar sağlanılması bakımından dikey entegrasyon kavramı deha dar tutulmuştur.

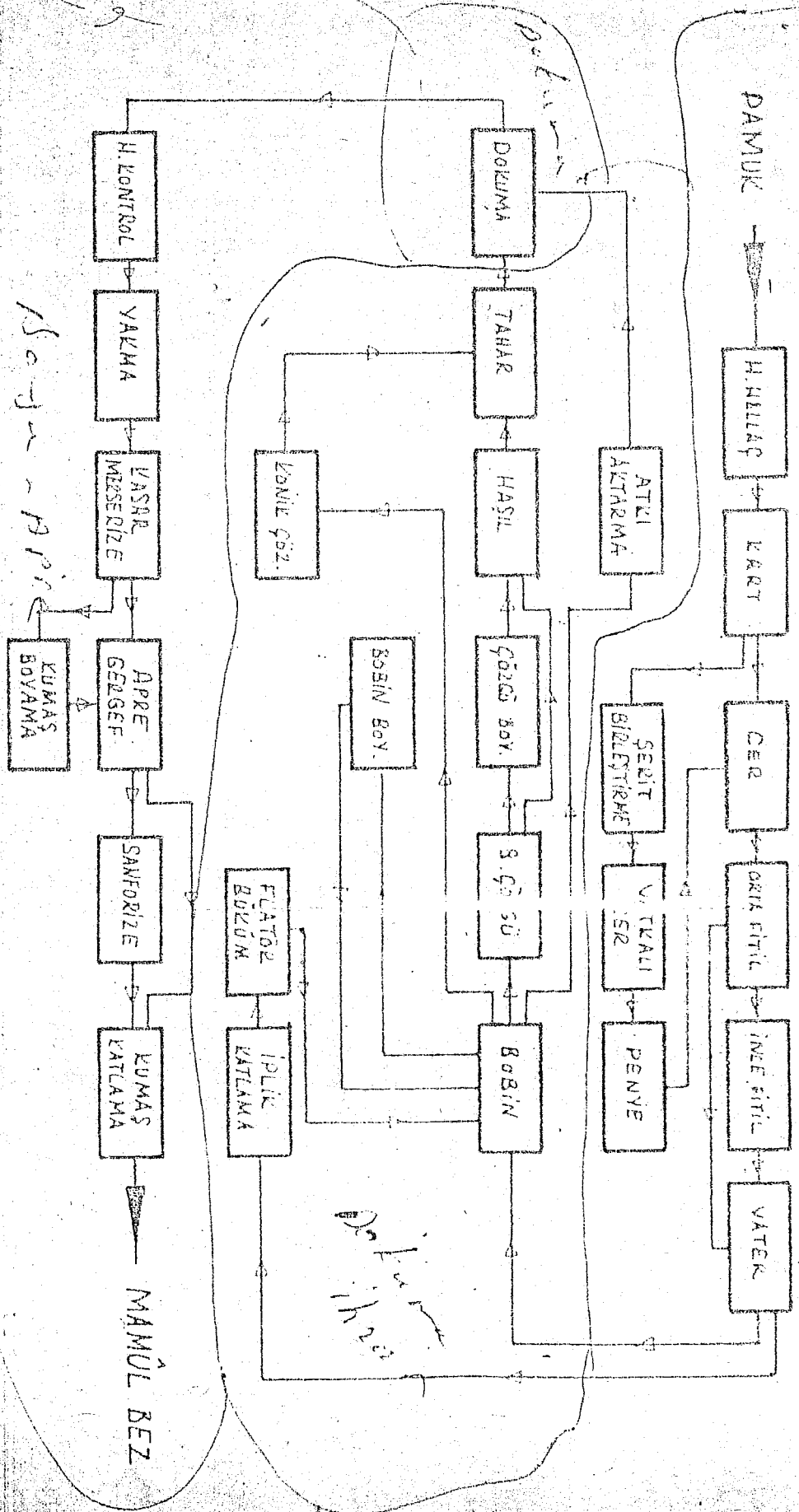
İplikhane ve dokuma ünitelerinden ikisine bärden sahip olan kuruluşlar entegre tesisler olarak kabul edilmişlerdir.

1.2. Pamuklu Sektöründe Dikey Entegrasyonun Benzetik Olarak Gösterimi :

Tablo 25'de bir pamuklu dokuma fabrikasında pamuklu dokumanın üretim aşamaları (pamukun dikey entegrasyonunun gerçekleşme safhaları) fabrika imalat bütünlüğü içerisinde sistematik olarak ele alınışını görüyoruz.

İŞLETİME İMALÂT SAHHALARI ŞEMASI

Yapı

Definasyon

150-200-200

Pamuklu sanayi teknolojik aşama eğirse, dokuma ve terbiye olmak üzere üç aşamadan oluşur. Eğirse ve dokuma aşamalarında üretilen iplik ve hamsöz ana ürün, terbiye edilmiş bez ise son üründür.

İplik üretimi, pamuklu dokuma sanayinin ilk aşamasıdır. Pamuk ipliği de dokumadan hammaddenin oluşturur ve tekstil sanayinin bütünü içinde ara mal olarak kabul edilir.

Tablo 25'de de görüldüğü gibi, iplik üretiminde başlıca iki işlem vardır. Önce hammaddenin liflerinin paralelligi sağlanır, sonra bunlara büküm verilir.

Pamuklu dokumadan üretim teknolojisi ise tablo 29'de görüldüğü gibidir.

Birbirlerine dikey şekilde duran çözümlü ve atma ipliklerinin iç içe geçmesine dokuma denir. Dokuma başlıca iki aşamada gerçekleştirilir. Önce dokuma iplikleri dokumaya hazırlanan dikey iplikleri oluşturan çözümlü, çözümlü ünitelerinde birbirine paralel iplik demetleri halinde dizilir. Bu ipliklerin dokuma sırasında kopsadan durabilmeleri için hafif ve düzgün aralıkların sıralanabilmeleri için tahar işlemleri uygulanır. Çözümlü böylece hazırlandıktan sonra ikinci aşama olan dokuma başlayabilir.

Dokuma işlemi sırasında elde edilen mamule ham bez denir. Bundan sonra terbiye işlemi başlar. Terbiye beze yayılabileceği gibi ipliğe de uygulanabilir. Terbiye işlemleri, beyazlık elde edilen kasmama, parlaklık verilen mercerize ve boyama, basma, apre olarak sıralanabilir. Bu işlemlerden bir veya birkaç tanesi aynı mamule uygulanabilir.

2. Türkiye'de Pamuklu Sektörünün Gelişimi :

Pamuk, Türkiye ekonomisi için çok hayati bir tarım ürünü, bir sanayi hammaddesidir.

Bir tarım ülkesiyiz, fakat kalkınma stratejimizi sanayi üzerine kurmak zorundayız.

Sanayileşmenin ilk basamağı, sanayinin emekleme aşaması sayılan tekstil sektörü bilhassa A.G.Ü. için bu aşamada çok büyük önem arz etmektedir.

Bu nedenle sanayileşmenin emekleme aşaması sayılan tekstil sektörünün, hatta pamuklu dokuma endüstrisinin Türkiye'deki tarihsel gelişiminin bilinmesine tezimizde ağırlık verdik.

Tarihsel gelişimin yarımları genelendirmede esaslı büyüktür.

Tezimizin tümünde içeriği, pamuktan çok pamuğun dikey entegrasyonuna, dikey entegrasyon ile hammadde ve ucuzluk olarak ekonomimize olan katkılarının değerlendirilmesi yer almaktadır.

Bu nedenlerle, Türkiye'de pamuklu tekstil endüstrisinin tarihsel gelişimini birbirlerinden farklı 3 dönemde ele alacağız.

2.1. Osmanlı Dönemi :

Anadolu'da pamuğun M.S. 330 yılına kadar göçüye giden uzun bir tarihçesi vardır. Fakat pamuk ziraati ve endüstrisindeki asıl gelişme, Asya içlerinden gelen Türk boylarının 1071 Malazgirt zaferi ile Anadolu'ya girmeleri ile başlamıştır.

Anadolu'da dokumacılığa önem veren Selçukluların 13. yüzyıldan sonra gelişmiş bilgi ve ustalıklarını Osmanlılara iktidarı ettirdiklerini görüyoruz.

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş ve yükselme dönemi Türkiye'de dokumacılığın büyük gelişme gösterdiğini bir denebiliriz. Bu dönemde dokuma sanayinin çeşitli ürünleri karvanlar yolu ile ulaştığı Avrupa'da büyük ilgi görmektedir.

Denizli'nin Ak Alemlü denilen beyaz bezleri, Alaşehir'in Kızıl Efladi, Sivas'ın Keçot diye adlandırılan dokumaları İmparatorluk içinde ve dışında tutulmuştur. (?)

17. ve 18. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nin dışarıya dönemine girmesiyle birlikte ortaya çıkan savaşlar, iç isyanlar ve yenilgiler halkın yaşam düzeyini düşürmüş olarak etkilerken dokumacılık da sarsıntı geçirmiştir. Bu dönemde, Asya ve Amerika sevinçliklerinin etkisiyle Avrupa'nın ekonomisini canlandırmağa, Avrupa'nın dokuması kumaşları bütün Avrupa pazarlarına doldurmaktaydı. Bunun sonucunda, ihracat imkanları azalmış ve üretimi gerilemiştir.

18. yüzyılda sanayii devrinin bir kısmını etkileyen iplik eğirme makineleri ile dokuma tezgahlarına üretimi geçmeleri, Türkiye'deki el dokumacılığına gerilemesine neden olmuştur. Yabancı kökenli malların ucuzluğuna, kapitülasyonların verdiği ayrıcalıklar da eklenince, yerli dokuma sanayinin rekabet gücü yok denecek düzeye inmiştir.

19. yüzyılın ilk yarısında da Osmanlı Devleti dışarıya etki ve baskılarını sürdüren Avrupalılar, Türkiye'yi bir açık pazar ve hammadde memleketi durumuna düşürmüşlerdir. Nitekim,

(?) Sabahattin ZAHİD, İstanbul Mensucat Sanayii Müessesesi ve İşletmeleri, s.17. İstanbul

1838'de İngiltere ile yapılan ve iktisadi yapımızın belkemiğini kıran Ticaret Anlaşması sonucu, diğer faaliyet dalları ile birlikte küçük Üniteler halinde çalışan dokümanlar da rekabet edemediklerinden tasfiye olmuştur.

1839 Tanzimat Fermanı ile 1856 Islahat Fermanı, yabancıların tekstil endüstrisi, ticareti ve ihracatı üzerindeki egemenliklerini tekelletirebilmelerine izin verir niteliktedir.

Üstelik yabancıların yurt içinde yapacakları işletmeler karşılığında verecekleri verginin oranı % 5, Türklerle eşitliklerin ise % 12 olarak tesbit edilmiştir. Böylece, Osmanlı Tekstil Endüstrisinin mutlak ve nispi üstünlüğü kaybolmuş, Avrupa, sanayii devrinini yaşamıştır.

1835'den ikinci meşrutiyete kadar Osmanlı Devleti, gerek halkın gerekse ordunun ihtiyaçlarından bir kısmına yurt içinden karşılamak amacıyla;

- 1835'de İstanbul Peshane Fabrikasını
- 1845'de İsmir Çuha "
- 1850'de Bakırköy Bez Fabrikasını ve Bolçika sermayesi ile İsmir pamuk imalata (şimdiki pamuklu mensucat) Fabrikasını
- 1855'de Herke Pamuklu ve İpekli Fabrikalarına ile Balıkesir Abave Bursa İpekli Fabrikalarına,
- 1855'de İsmir Çark Sanayii Kuruluşuna (Bolçika ve İngiliz sermaye ortaklığı şeklinde)
- 1887'de Tarous Navromati Fabrikasını (şimdiki Çukurova Mensucat T.A.Ş.)
- 1889'de İstanbul Yedikule Fabrikasını
- 1904'de Adana Tıpranı Fabrikasını (şimdiki Sinerbank Adana Fabrikası)'nın kurulduğu bilinmektedir. (8)

(8) DPT, Doküman ve Giyim Sektörü, D.B.Y.EP Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Cilt 1, s.14. Ankara

İkinci Meşrutiyeti takibeden yıllarda, diğer sanayi kollarında olduğu gibi tekstil sanayiinde de bir gelişme görülmüştür. 1913'de ülke ihtiyacının pamuk ipliğinde % 20,6'sını, pamuklu dokumada % 9,5'ini, yün ipliğinde % 82,5'ini, yünlül dokumada % 41,3'ünü ipekli dokumada da % 4'ünü yerli sanayi kuruluşları karşılamışlardır. (9)

Endüstrinin gelişmesiyle birlikte pamuk üretiminin de arttığı görülmekte, 1914 yılında üretimin 160.000 balığa ulaştığı bilinmektedir. (10)

2.2. Cumhuriyet Dönemi :

Cumhuriyet yönetimi devraldığı iplik ve dokuma fabrikalarının bir kısmının işletilmesini 1925'de kurulan "Sanayi ve Maden Bankası"nın idaresine vermiştir.

1930'larda başlayan devletçilik politikası pamuklu sanayinin gelişmesinde önemli yer tutmuştur. 1932 yılında Sanayi Ofisi kurulmuştur. 1933'de kurulan Sümerbank bu kuruluş ve evvelce Sanayi ve Maden Bankası'nın yönetiminde bulunan işletmeleri bünyesinde toplamıştır.

2.3. Planlı Dönem :

Planlı dönem, Türk tekstil sanayinin önemli boyutlara ulaştığı dönemdir. Bu dönemde tekstil sektörü emek-yoğun bir teknoloji olarak önem kazanmış ve bir kısım plan hedeflerinin gerçekleştirilmesinde katkıları olmuştur.

(9) İ.İ.T.İ.A. Türk Ekonomisinin 50 Yılı, İstanbul, 1973, s.112.

(10) Mehmet AYDEMİR, "Türkiye'de Pamuklu Tekstil Endüstrisi" Uluslararası Pamuk ve Sanayi Semineri" 1972, s.16. 92 m/c

DBYKP dokuma sanayisine daha çok iç ihtiyaçlarına karşılamaşı açısından yaklaşılarak, mevcut kurulu kapasiteden yararlanmayı amaç edinmiştir. 1963-1967 yıllarını kapsayan bu dönemde, toplam işçısının % 6,3 artarak 1.052.000'e 3 tezgah sayısının % 8.4 artarak 23.500'e yükseldiği görülmüşür. Ayrıca bu dönemde pamuk ipliğinde yapılacak yatırımların minuses 25.000 iplik bir kapasitede olması DPT'ce tesbit edilmiştir.

DBYKP döneminde dokuma sektörü ihracat potansiyeli gözönüne alınarak değerlendirilmektedir. İhracatta öncelik 5 özel sektöre verilmiştir. Kamu kesiminin görevi ise mevcut kurulumların idaresi ve yenilenmesi için yatırım yapmaktır. 1968-1972 yıllarını kapsayan bu dönemde, toplam iş sayısı % 13,3, toplam tezgah sayısı da % 6,6 oranında arttırılmıştır.

1973-1977 yıllarını kapsayan DBYKP döneminde, pamuklu tekstil sektörü ön planda yine ihracatı amaç olarak seçilip, sektörün dış rekabet gücünü arttırmaya alanlarda, teknoloji seçimi ve teşvik uygulamalarını öngörmektedir.

1978-1983 yıllarını kapsayan DBYKP'da pamuk ipliğine yeni yatırımlar yapılmayarak, mevcut kurulu kapasite değerlendirilecektir. Yeni pamuk ipliği tesisleri kurmak yerine, pamuklu dokuma, boya-ayrma, hazır giyim ve öteki alanlardaki tesislerin kurulması ile alt sektörlerin üreticileri arasında fiziksel dengenin sağlanması öngörülmüştür. (11)

(11) DPT, DBYKP, s.508. Ankara

B Ö L Ü M İ V

PAMUKLU DOKUMA SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNİN EKONOMİK VE SOSYAL KATKILARI

1. Ekonomik Katkıları :

1.1. Üretime Katkısı :

Türkiye pamuklu dokuma sektöründeki üretici birimlerini şirketler ve kamu kuruluşlarından oluşan örgütlü sektör ve büyük bölümü kırsal alanlara yayılmış aile işletmelerindeki tezgahlardan oluşan örgütlenmemiş sektör olarak iki grupta tanımlanabilir. Örgütlenmemiş sektör genelde, pazarda özel talebi olan tülbent, peçete, mendil, havlu gibi kumaşları üretir. Bu birimlerin dokudukları kumaşlar, fason, boya ve terbiye işlemlerinden sonra pazara sürülmekte ve ikame mala olarak benzeri malın altında fiyatlar ile alıcı bulmaktadır. (12)

Kapasite kullanım oranlarına , pamuklu sektörünün bazı eksikliklerini ortaya koymaktadır. Önemli iki alt sektör olan pamuk ipliği ve pamuklu dokuma kollarının üretim ve kapasite kullanım oranları (yüde olarak) aşağıdaki tabloda görülmektedir.

(12) İ.A.V. "İplik-Dokuma-Konfeksiyon Üretim ve İhracata İle İlgili Sorunlar", 1975. İstanbul

TABLO : 26

PAMUK İPLİĞİ ve PAMUKLU DOKUMA ÜRETİMİ
ve
KAPASİTE KULLANIM ORANLARI

<u>Yıllar</u>	<u>Pamuk ipliği Üretimi (Ton)</u>	<u>K.K.O.</u>	<u>Pamuklu Dokuma Üretimi (Ton)</u>	<u>K.K.O.</u>
1977	291.000	71	212.000	95
1978	285.000	70	185.000	84
1979	248.500	61	150.400	69
1980	253.000	62	141.350	66
1981	290.000	71	150.000	71
1982(Tahmin)	295.000	72	170.000	81

Kaynak : S.K.B. Özel İhtisas Komisyon Raporları.

Tekstil krizinin en yoğun olduğu ve bazı fabrikalarda üretimin kesildiği 1979-1980 yılları deride kolayca tesbit edilmektedir.

Dokuma tezgahları parkına yeni ve yüksek verimli tezgahları ekleneceğine rağmen, eski tezgahların randımanlarının düşmesi ve bir bölümünün de organize olmayan sektöre satılarak günlük çalışma sürelerinin kısaltılması ile toplam dokuma kapasitelerinin düştüğü tahmin edilmektedir.

Pamuk ipliği ve pamuklu dokumada 1982 yılında görülen K.K.O.artışı ise; 2 yıldır kapalı duran ve üretimlerini düşüren Üzbacak, Kula, Paktaş, Akdeniz, Yürtaş, Güney sanayi tesislerinin bir bölümünün yeniden üretime geçmeleri yılın 2'nci yarısında etkisini göstermeye başlamış ve çok yüksek K.K.O.'da çalışan

hambez üreticisi atölye ve fabrikaların etisi ile ortaya çıkmıştır. (Bakınız Ek 10'da K.K.O.bulunuşu görülmektedir.)
(Ayrıca yıllar itibariyle iş sayısının gelişimi Ek 11 'de görülmüyor).

1.2. İhracata Katkısı :

1.2.1. Pamuk İpligi İhracatı :

1980 yılına kadar, pamuk ipligi toplam tekstil ürünleri dışsatımının yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

1980'den buyana diğer tekstil ürünleri dışsatımının hızla artması sonucu pamuk ipliğinin toplam tekstil ihracatı içindeki payı azalmıştır.(Bakınız Tablo 27)

TABLO : 27

PAMUK İPLİĞİ DIŞSATICI
ve
TOPLAM TEKSTİL DIŞSATICI İÇİNDEKİ PAYI

Yıllar	pamuk ipligi dışsatımı (Ton)	Değer (Milyon \$)	Toplam Tekstil dışsatımı (Milyon \$)	pamuk ipligi dışsatımı Top. Tekstil Dışsatımı (%)
1975	35.762	59.6	127.5	46.7
1976	78.642	159.5	263.1	60.0
1977	58.100	145.7	260.4	60.0
1978	80.857	179.7	309.1	58.0
1979	82.824	217.9	377.6	58.0
1980	58.400	181.2	424.3	43.0

1981	90.800	230.6	802.8	29.0
1982	90.905	218.5	1.056.0	20.7

Kaynak :-Başbakanlık D.İ.E.Đaş Ticaret Yıllık İstatistikleri
1975-82.

-TUSIAD, The Turkish Economy, 1981 s.214.

Pamuk ipliği dışsatımında özellikle 1975 yılında, vergi iade oranlarının yükseltilmesiyle aşırıya gösterdiği ve gınlalıze kadar artışı devam ettirdiği gözlenmektedir. Ancak artışı yıllar boyunca düzenlilik göstermediği henen dikkati çekiyor. Bu durum, belli bir pazara bağımlı olmanın getirdiği güçlüklerden kaynaklanmaktadır.

1980 yılında iplik dışsatımında görülen azalış, yurt içinde işçi-işveren anlaşmazlıkları ve enerji kısıtlamalarına sonucu ortaya çıkan gerilemelerden kaynaklanmıştır.

1980 sonrasında üretimdeki engellerin kalkması ve dışsatımı özendirici önlemlerin etkisi ile, 1981'de pamuk ipliği dışsatımı yükselmiş ve ABF'nin Türkiye'ye yönelik dumping eazlarını yeniden gündeme getirmıştır.(Tablo 28'de ise, toplam dışsatım gelirimiz içinde pamuk ipliği dışsatım geliri payını görüyoruz).

TABLO : 28

TOPLAM DIŐSATIN GELİRLERİ
ve
PAMUK İPLİĞİ DIŐSATIN GELİRLERİ

Yıllar	Pamuk İpligi İhracat Geliri	Toplam İhracat Geliri	Toplam Pamuk İpligi İhracat geliri / Toplam İhracat Geliri (%)
1978	179.700	2.288.163	% 13
1979	217.900	2.261.195	% 10.3
1980	181.200	2.910.122	%16
1981	230.600	4.702.934	%20.3
1982	218.500	5.745.973	% 26.2

Kaynak : Başbakanlık D.İ.E., Dış Ticaret İstatistikleri geçitli yıllar.

1.2.2. Pamuklu Dokuma İhracatı :

Pamuklu dokuma, iç talebin durgunluğa giderek azalması sonucunda dışsatım canlanmıştır.

Toplam pamuklu dokuma dışsatımının ürdü bilgeçisi de son yıllarda değişmektedir. Geçmişte ağırlığı olan herbosin yanı sıra topu ve ipligi boyalı, baskılı ve çuğonlu mamüller dışsatımı da büyük artışlar göstermektedir. Bu durumu dokumada yeni yeni dış pazarlara açılmaya başlamasının bir sonucu olarak değerlendirmemiz mümkündür.

TABLO : 29

PAMUKLU DOKUMA DIŞSATIMI İLE PAMUKLU DOKUMANIN
TOPLAM TEKSTİL DIŞSATIMI İÇİNDEKİ YERİ

<u>Yıllar</u>	<u>Dişsatım (Ton)</u>	<u>Değer (000 Dolar)</u>	<u>Toplam tekstil dişsatım içinde pamuklu dokumaların payı (%)</u>
1975	3.185.6	13.700	9.3
1976	4.916.4	17.600	6.7
1977	3.522.0	18.800	7.2
1978	2.658.0	12.305	4.0
1979	1.999.7	10.308	2.7
1980	2.958.4	16.220	3.8
1981	6.539.0	30.106	3.75
1982	19.554.0	88.167	8.3

Daha önceki yıllarda tümüne yakın bir bölümü dahili piyasada tüketilen pamuklu dokuma ürünlerinin; dahili talebin derinleşmesi ile, küçük bir dikiş faaliyeti ile kullanıma hazır ürün haline gelerek (havlu, çarçaf vb.)konfeksiyon kategorisinde ihrac edilmesinin yanında dokuma olarak da ihrac olunan miktarlarında artış görülmektedir.

Ayrıca son 2 yıldan beri ihracatın Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine kayması nedeniyle mevcut kumaş ağırlıklı bir yer almıştır.

Toplam dışsatımımıza içerisinde pamuklu dokuma dışsatımımızın payına aşağıda Tablo 30'da görülmektedir.

BARLO : 30

TOPLAM DIŐSATIMINIZ İÇERİSİNDE
PAMUKLU DOKUMA DIŐSATINI PAYI

Yıllar	Pamuklu dokuma Dişsatım Geliri	Toplam Dişsatım Geliri	Toplam dişsatım geliri içinde pamuklu dok. gelir payı (%)
1978	12.305	2.288.163	% 05
1979	10.308	2.261.195	% 04,5
1980	16.220	2.910.122	% 05.5
1981	30.106	4.702.934	% 06.4
1982	88.167	5.754.973	% 1.5

Kaynak : Bağbakanlık D.İ.E. Dış Ticaret İstatistikleri oğitli yıllar.

27,28,29 ve 30 no.lu tablolarda bize, pamuk ipliği ihracatının toplam tekstil ihracata içerisinde ağırlığını yitirdiğini, ayrıca ihracat gelirlerinde de dūėuė gzlenildiğini gösteriyor. Bunun yanısıra konfeksiyon ve dokuma ihraç gelencileri artığ kaydetmektedir. (Bakınız ~~U.A.E.~~ Bank. 9.40).

1.3. Yatırımlara Katkısı :

Türkiye tekstil endüstrisinde 1977 yılında, talep daralması ve üretimin yavağlaması ile bağlayan tekstil krizi yatırımları da büyük lide engellemiğ ve 1981 yılı sonuna kadar fabrikaların üretimlerini durdurmalarına ile son haddine varmağtır. Dahili talebin artması ile birlikte Türk tekstil firmalarının büyük oranda hedef aldığı AME pazarlarından gelen ihracata kısıtlayıcı engeller bu duruma hazırlayan en önemli koğullar olmuğlardır.

Tekstil ekonomik bunalımdan ilk planda etkilenen sektördür.

Tekstil, tüketicisi geliri içerisinde gıdadan sonra en

büyük payı almaktadır. Ancak Türkiye'de de dünyanın diğer birçok ülkesinde olduğu gibi artan ihracat beklentileri ile büyük bir kapasite kurulmuş ve dünya ticaret hacminin daralmasından sonra en büyük korumacılık önlemleri bu sektöre uygulanınca önemli bir atıl kapasite ve stok ortaya çıkmıştır.

Günümüz koşullarında ülkemizde yeni yatırımlar için en yoğun alt branşlar seçilmeli; rastgele teşvikler yerine modernizasyona yönelik ve katma değeri yükseletici özelliği olan yatırımlar özendirilmelidir. Mamul çeşitliliği, kalite ve bata normalarına uygun standardizasyon sağlanmalıdır. Bu aynı zamanda pamuk ipliği dışında kalan diğer ipliklere dayalı tesislerin entegrasyona yönelmelerini de gerektirmektedir. Kısa dönemde yararlı olan, teşvikine devam edilen fason ihracatın yerini belirli bir dönem içerisinde dokumanın gelişmesi ile iç tüketime barakacağı gözden uzak tutulmamalıdır.

T.U.D.çe belirtildiği üzere 1982 yılı Kasım ayı itibarıyla tekstil sektörüne toplam 81 teşvik belgesi verilmiştir. (Bakınız Ek 12).

Farklı sektörlerdeki yatırımlara göre yapılan teşvik belgeleri nin yatırımlarına göre yapılan teşvik belgeleri paylarına göre dağılımı da belirtilebilir.

1.4. İstihdama Katkısı :

Pamuklu dokuma sanayi en çok işçi kullanan sanayi dalıdır. Ortalama olarak orta büyüklükte bir fabrika 3 bina işçi ile günde 120 metre mamul imal eder. Konfeksiyon fabrikasında

ise, 4-5 bin kişi istihdam edilebilir.

Bu rakamlarda bize pamuklu sanayiine hızlı yatacaz yapmamız gerektiğini açıklıyor.

Nitekim, S.K.B.nin 1981 yılı itibariyle yapmış olduğu araştırmaya neticesinde Tablo 31'deki sonuçlara ulaşılmıştır.

TABLO : 31

İSTİHDAM AÇISINDAN İMALAT SANAYİİ ve TEKSTİL

Yıl	Çalışanların Niteliği	İmalat sanayi istihdamı (Kişi)	Tekstil sektörü istihdamı (Kişi)	(%)
1981	Sigortalı işçiler	2.204.807	250.000	11.3

Kaynak : S.K.B.Özel İhtisas Komisyon Raporlarından derlenmiştir.

Tüm imalat sektörünün istihdamı içerisinde tekstil sektörünün istihdam payı % 12 civarındadır.

1.5. İç Piyasa Talebine Katkıları :

1.5.1. Pamuk İplik İhtiyacı Yurt İçi Talebi :

Yurt içinde pamuk ipliği, pamuklu alt kumaşlardan ikisine girdi olarak kullanılmaktadır. Dokuma ve Üretilen iplik tüketiminin dağılımının saptanılması için her iki maddeli kolundaki üretimin iplik ihtiyacı bulunmaktadır.

Pamuk ipligi iç tüketiminin ayırımı ise Tablo 32'de gösterilmiştir.

TABLO : 32

PAMUK İPLİĞİ TÜKETİMİ
(Bin Ton)

<u>Yıllar</u>	<u>Pamuk ipligi iç tüketimi</u>	<u>Pamuklu Dokuma için gerekli pamuk ipligi</u>	<u>Trikotaş Kesimal için gerekli pamuk ipligi</u>
1975	217.1	200.6	16.5
1976	210.0	190.2	19.8
1977	251.9	233.9	18.0
1978	204.1	148.6	19.5
1979	191.0	171.3	19.7
1980	202.0	184.3	17.7
1981	183.9	161.8	22.1
1982	198.1	173.1	25.0

Kaynak : S.E.B.'nin muhtelif yıllar itibarıyla sektör mali iz raporlarından elde edilen verilerden derlenilmiştir.

1980 yılında pamuk ipligi üretimi düşerken iç talebin artması, dış satışın azalmasıyla bağdaştırılabilir. Ancak araştırmalarımıza göre, bu yıl içerisinde iç talepte artış olmasay ve stoklar çoğalmıştır. İç piyasadaki durgunluğun etkisiyle 1981'de yurt içi tüketim değişmemiş, 1982'de yavaş bir artış göstermiştir.

Önceki bölümde de belirttiğimiz gibi pamuk ipligi Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemiyle (1978-1983) birlikte çevik kapasite dışında birleştirilmiş, ancak pamuk ipligini de içeren entegre pamuklu yatırımları (iplik, dokuma ve terbiye) özendirilmiştir.

Ancak 1977'den bu yana gözlenen gelişmenin sonraki yıllarda da süreceği, modernizasyon ve darboğaz giderme yatırımları çekilinde eklenecek iplik kapasitelerinin eski makinelerin devreden çıkması sonucu azalan kapasiteleri karşılayabileceğini varsayabiliriz. Böylece toplam pamuk ipliği kapasitesi 415 bin ton dolağındaki yerini koruyabilecektir.

5.2. Pamuklu Dokuma Yurt İçi Talebi :

Stoklar dikkate alınmadan, toplam üretimden dağıtımın çıkarılmasıyla pamuklu dokuma iç tüketimini yıllar itibarıyla belirleyebilmemiz mümkündür. (Bakınız Tablo 32) son yıllarda tüketimin alın gücünün azalması nedeniyle, pamuklu dokuma talebi de azalmıştır. Ancak daralan iç tüketim içinde, jean kumağı (denim), yatak çarçafı, havlu ve karışık kadın kumağlarının talebi diğer ürünlere göre halen yüksektir. Bunun yanısıra, hanes talebi dış ve iç piyasada canlılığını korumaktadır.

TABLO : 33

YURT İÇİ PAMUKLU DOKUMA TALEBİNİ		
Pamuklu Dokuma iç Tüketimi		
<u>Yıllar</u>	<u>Bin Ton</u>	<u>Millyon</u>
1975	183.4	1.048.0
1976	172.0	982.9
1977	214.0	1.122.9
1978	169.0	956.7
1979	157.3	898.9
1980	168.4	962.3
1981	144.0	822.9
1982	141.5	808.6

Kaynak : DİT ve SAK Özel İhtisas Komisyonu raporlarının muhtelif yılların verilerinden derlenmiştir.

2. Sosyal Katkıları :

1981 yılından itibaren, ihracatın mevzuat bakımından kolaylaştırılması ve geniş kredi imkanları ile desteklenmesi sonucu, tekstil ihracatı içinde daha önce önemli bir pay tutan Orta Doğu ve Kuzey Afrika pazarlarına yöneliş başlamıştır.

Daha önce bu ülkelerde girişimlere başlayan inşaat firmalarının başarılı tecrübeleri ile kurulan ticari ilişkiler, mamul tekstil ürünleri ihracatına önemli kolaylıklar sağlamıştır.

Özellikle bu ülkelerde büyük ihaleler kazanan inşaat gruplarına dahil pazarlama fırsatlarının ev tekstilleri, giyim eşyası ve yünllü iplik gibi yarı mamuller ihracatı, inşaat ve gıda maddeleri ihracatı yanında önemli bir pay tutmaktadır.

B Ö L Ü M V

PAMUKLU ÜRÜNLER İHRACATINDA REKABET

ve

POTANSİYEL Pazarlanmalar

Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz olduğumuz gibi Türkiye, pamuk ve pamuklu ürünler ihracatçısı bir ülkedir. Türkiye'nin pamuklu ürünlerde ithalatçı değil ihracatçı bir ülke olması nedeni ile pamuklu ürünler ticaretinde rekabet ve potansiyel pazarlarımızı incelemek yerine konuyu sadece, ihracat yönüyle ele aldık. Bu nedenle böyle bir ön açıklamayı gerekli görmekteyiz.

Ayrıca, tezinizin bu bölümünde, rekabet pazarı olarak AET pazarlarını, potansiyel pazar olarak da Orta Doğu pazarlarına ele almış bulunuyoruz.

1. Rekabet Pazarlarımızın (AET Pazarları)

Uluslararası pazar grupları arasında Türkiye'nin bugünkü ve gelecekteki ekonomik gelişimi yönünden etkili olan ve halen ortak üyesi bulunduğu AET ile ilişkileri, diğer ekonomik birliklere göre daha önem taşımaktadır.

1.1. Türkiye-AET ilişkileri :

AET'ye ortak üye olduğumuz gündön bu yana ve başında, kasuoyunda sık sık sözkonusu olan Türkiye-AET ilişkileri, baş gün ışığına çıkarılamamıştır.

AET ile Türkiye arasındaki sorunlar, AET'nin kon-dikinden gelen sorunlar, Türkiye'nin sorunları, dünya konjonktü-

ründen doğan sorunlar ve anlaşmalarımıza ilişkin sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu sorunlar nedeniyle, Türkiye-AET ilişkilerindeki olumsuz gelişmeler, son yıllarda daha da çıkmaza girmiştir. Türkiye toplulukla 1963 yılında 3 aşamalı ortaklık kurmuştur.

Toplulukla Türkiye arasında 1963 yılında Ankara Anlaşması ile kurulan, 1970'te katma protokolle geliştirilen ortaklık halen geçiş döneminde bulunmaktadır.

AET'nin Türkiye'ye bugüne kadar tanıdığı tavsiyeler ve verilen haklar erimiş ve hatta yok olmuştur. Türkiye ilişkilerini de ele alan 9-10 Nisan 1979 günlerinde AET'nin Londra'da yapılan 24.dönem toplantısında "Tavsiye Kararları Taslağı" adı altında bir dizi karar hazırlanmıştır. 50 önemli maddeyi kapsayan bu tavsiye kararları 5 ana bölümde özetlenebilir.

1. Tam üyelik için olumlu yaklaşımlarda bulunulması,
2. Müzakerelerde öncelik sağlanması, tavsiye kararlarının 1979 yılı sonuna kadar uygulama safhasına konulması,
3. Tekstil konusunda, taraflara en fazla menfaati sağlayacak biçimde ele alınması,
4. Mali işbirliği için ortaklık üyesi ülkelere çağrıda bulunulması,
5. Dış ödemeler ve dış yardımlar için açılacak yaklaşımlarda bulunulmasıdır. (13)

Bu kararların açıklığına rağmen, Türkiye-AET arasında olumlu gelişmelere henüz ulaşılmamıştır. Ayrıca Türk hükümetinin'de "ilişkileri beş yıl dondurma kararı" almış olması, Türkiye-AET ilişkilerinin bütünü zayıflamasına neden olmuştur. Dun-

lara ilaveten, Türkiye yönünden kuşkuyla değerlendirilen, Yunanistan'ın 28 Mayıs 1979'da ABT ile imzaladığı "Tam Üyelik anlaşması" ile 1981'de Topluluğa fiilen girmesi, Türkiye-ABT ilişkilerini, gelecekte daha kompleks duruma sokacağı görülmektedir.

Ayrıca, Türkiye'nin tam üyelik başvurusunda bulunmak için, ortaklığın öngördüğü aşamaları geçmesi zorunlu değildir. Avrupalı olduğuna göre, Türkiye'nin her zaman, Topluluğa Kurum Roma Antlaşmasının katılma müddesine dayanarak başvurması mümkündür.

1.2. ABT Pazarları ile Pamuklu Tekstil Ürünleri Sorunlaşması

1.2.1. Türkiye'nin Pamuklu Tekstil Ürünlerinde Rekabet Gücü :

Bir sanayi sektörünün uluslararası rekabet gücünü analiz edebilmek için genellikle iki yönden ele alınmak gerekir. Birincisi, o sektörün bulunduğu ülkenin genel sanayi yapısı, özellikleri ve sorunlarıdır. İkincisi, o sektörün yapısı, özellikleri ve üstünlükleridir. Eğer bir ülkenin genel yeri, makro ekonomik şartlarına kıyasla dezavantajlı durumda ise, burada alınacak tedbirler sadece ilgili endüstri kesiminde olmaz, veya o endüstride alınacak tedbirler ile rekabet gücünün sağlanması mümkün değildir. (14)

Türkiye'nin uluslararası pazarlarda ve özellikle ABT pazarlarında tek rekabet edebilecek görünümündeki endüstri dalı olan pamuklu dokuma endüstrisinin başarısı, ülke ve sektör seviyesinde alınacak tedbirlerle mümkündür.

ABT ve diğer ülkeler karşısında Türk pamuklu tekstil ürünlerinin rekabet gücü çoktur. Özellikle, ABT'ye ya-

pılan pamuk ipliği ihracatındaki gelişmeler; Brezilya, Meksika, Güney Kore ve Yunanistan gibi Türkiye'nin rakiplerini geride bırakmıştır. Buna karşın pamuklu dokumada, önceki bölümlerde de belirtmiş olduğumuz gibi, iplikteki gibi olumlu gelişme gözlenilememiştir.

Bugüne kadar pamuklu mamullerde uluslararası rekabetin, diğer sanayi kollarına nazaran daha şiddetli cereyan etmesinin iki önemli nedeni vardır.

Birincisi, gelişmekte olan ülkeler pamuklu tekstil endüstrisinde emek-yoğun bir teknolojiyle ileri ülkelere üstünlük sağlayacak gelişme göstermişler, buna karşılık ileri ülkelerin çoğunluğu bu sanayi kolundan vazgeçmek alternatifini, sosyal ve politik nedenlerle de olsa göze alamamışlardır.

İkincisi, kalkınan ülkelerin sanayileşmelerinde bu sektörün varlığı, yatırım ve işletme kolaylıkları (işçilik, hammadde) gibi faktörlerin etkisiyle öncelik kazanmıştır. Sanayileşmede olduğu gibi sanayi mamul ihracatında da kalkınan ülkelere ilk akla gelen dokuma mamulleri olmaktadır.

1.2.2. AET Pamuklu Tekstil Endüstrisindeki Gelişmeler :

Tekstil endüstrisinin özellikle gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme süreci içindeki önceliği ile, dünya dış ticareti içerisinde önemli boyutlara ulaşması, uluslararası ticarete ciddi rekabet boyutlarına varmasına neden olmuştur. 1960 yılları sonrası başlatılan bu rekabet, genel olarak gelişmiş bazı tekstil endüstrilerine sahip ülkeler ile gelişmekte olan ve özellikle pamuk üreticisi ülkeler arasında görülmektedir. Düşük ücret ve maliyet avantajlarına dayanarak dokuma ve giyim sektöründe yoğun yatırımlara giren az gelişmiş ülkelerin bu durumundan en çok etkilenen AET ülkeleri olmuştur.

1962-1974 döneminde AET üyesi ülkelerin pamuk ipliği ve pamuklu dokuma ürünlerine olan talebin büyük ölçüde ithalatla karşılanması sonucunda üye ülkelerin pamuklu sanayii-lerinde iş ve tezgah sayılarında düşme görülmüştür. 1969'da ilk 6 AET ülkesi toplam 17.220 bin adet iş ile toplam 352.3 bin adet tezgaha sahip iken 1969 yılında aynı ülkelerin 14.486 bin adet iş ve 244,2 bin adet tezgaha sahip oldukları görülmüştür.

Bu dalda 1958 yılında 3107 işletme varken, bu sayı 1970 yılında 2170'e ve 1972 yılında da 2100'e düşmüştür. 14 yıldaki işletme sayısındaki düşüş oranı % 32,5'tir. 1971 yılında üretim düzeyi itibari ile dünya pamuklu dokuma sanayisinde % 10'unu bu ülkeler gerçekleştirecek, 1 milyon ton pamuk ipliği ve 800.000 ton pamuklu dokuma ürettikleri görülmüştür. (15) Aslında bu ülkeler 1963 yılı öncesi aynı ürünleri sırasıyla % 13 ve % 14 kapasiteyle gerçekleştirmişlerdir. (16)

AET ülkelerindeki tezgah ve iş sayıları azalması ve birçok işletmenin kapanması ile bu sektörde çalışanın sayısı da düşmüştür.

Bu konu ile ilgili olarak Hans-Hagen BREMER şöyle demektedir : "AET'nin Tekstil Sanayii Ürünleme Komitesi ile Giyim Sanayii Avrupalı Birliği Ortak Pazar Komitesi'nin 1976 Ekinde yaptıkları acı gerçek şu oldu; Her ~~ok~~ ithalata karşılık, bir işçi kaybediliyor". (17)

(15) İzmir Ticaret Odası-İzmir Ticaret Borsası, Uluslararası Pamuk ve Pamuklu Sanayi Semineri 1972 s.264. İzmir

(16) DPT, U.B.Y.K.P. s.338. Ankara

(17) Hans-Hagen BREMER, "Tekstil Çıkması", Avrupa Dergisi Sayı: 23-24, Eylül 1979 s.27. Ankara

Genellikle AET ülkeleri pamuklu tekstil endüstrilerine ümitsiz gözlerle bakmaktadırlar. Aksine bu endüstri dalının kalite ve çeşit, teknik bilgi, yenileşme kapasitesi ve moda alanında yeri gelişmeler gibi bazı avantajlara sahip olduğu düşünce-sindedirler. Bu nedenle AET ülkelerinin içiçiligi düşük olan Hong Kong, Japonya, Türkiye gibi ülkelerin pamuklu sanayi ürünlerini ülkelerine sokmalarının kontrolsüz ve sınırsız olması beklenilemez.

1.2.3. Türkiye'nin AET'ye Pamuklu Tekstil Sanayi Ürünleri İhracat Sorunları :

1.2.3.1. Pamuk İpliğinde İhracat Sorunları :

Ortakpazar ile pamuk ipliği arasındaki sorunlarımız 1978 yılında ortaya çıktı.

Soruna neden, Türkiye'den gelen pamuk ipliklerinde topluluk dumping yapıldığına iddia etti ve Türkiye aleyhine dumping soruşturması açıldı. Soruşturma sonucunda Türkiye'nin % 17 oranında dumping vergisi uygulama kararı aldılar. Türkiye tarafından bu anti dumping kararına itirazlarda bulunuldu. Müsakere-ler sonucunda, Topluluk Türkiye'ye % 17 oranında anti dumping ver-gisi koydu.

Topluluk, Türk hükümeti ile anlaşma yapmak istedi, hükümet olarak katma protokol hükümleri gözönüne alınarak toplulukla anlaşma yapmaya Türk hükümeti yanaşmadı.

Ancak, özel sektör tekstil temsilcileri topluluk ile bir anlaşma yapmaya rıza gösterdiler. 1982 yılı Temmuz ayında Türk özel sektör temsilcileriyle topluluk arasında pamuk

ipliği anlaşması imzalandı. Bunun süresi 1.5 yıl olarak tesbit olundu. Bu anlaşmaya göre Topluluk Türkiye'ye 75.500 tonluk pamuk ipliği ihracat hakkı tanıdı. Aynı anlaşma ile pamuk ipliği ihracatımıza, toplulukça fiyat kontrollü uygulanması kararlaştırıldı. Topluluk pamuk ipliği ithalatının % 90'ını Türkiye'den gerçekleştirilmektedir. Toplulukla-pamuk ipliği ihracatçısı özel sektör temsilcileri arasında yapılan anlaşma 1.5 yıl süre ile oldu ve ilk anlaşma 1.5 yıl süreyle, (83 yılı sonuna kadar) 2. anlaşma, 84 yılı başında aynı şartlarda, 2 yıl süre ile, (85 yılı sonuna kadar) fakat kota farklı 1984 yılında 76.500 tonluk, 1985 yılında 77.500 tonluk kota tanınmış oldu.

1.2.3.1.1. Damping Nedir? AET'nin Damping İddiaları 1

Damping, ihracat yapılan ülke piyasasında daha güçlü rekabet düzeyine ulaşabilmek için ihracat yapan ülkenin herhangi bir mali kendi iç piyasa fiyatından veya maliyet düzeyinin altında bir fiyata ihraç etmesi anlamına gelir. Bu şekil bir uygulama, genel rekabet kurallarına aykırıdır.

Damping uygulaması, ya doğrudan doğruya bir işletmenin eylemi ile veya devletin bir işletmeye veya bir faaliyet koluna, ihraç ettikleri ürünlere dış piyasada yapay fiyat uygulamalarına imkan verecek şekilde yardım yapması sonucunda gerçekleştirilmektedir. (18)

Tekstil sektörüne yapılan yatırımlar, 1970-1972 yıllarında büyük üretim kapasitesi olan iplikte yoğunlaşmıştır.

Ülkemizde iplik fabrikalarına yapılan yatırımların teşviki ile ihracatın giderek çoğalabileceği ümitsiz ortaya çıkmıştır. Ancak 73 sonlarından itibaren başlayan adına "petrol krizi" denilen aslında dünya ekonomik krizi olarak dile getirilen krizin geliş hızı açıkça görüldüğü halde ihracata geliştirici değil, kısıtlayıcı önlemlerin alınmış olması nedeni ile çok ciddi bir

(18) Teoman KOYUNCU "Topluluktan gelen anti-damping tebliği"
İKV, 1. Eğitim Semineri tebliğlerinden 6-16 Haziran 1983 İstanbul.

kaos belirsiz, kısıtlayıcı önlemler çok kısa süre sonra ortadan kaldırıldıkları halde daha yeni girilen pazarda kazanılmış köprü başları tãden ortadan kaybolmuş idi. (19)

Üretileen mal her ne pahasına olursa olsun ih- raç edilmeli idi. Sonuç ihracatın AET'de yoğunluğunu olayana doğurdu. 1974-75 dönemlerinde AET'ye ihracatımıza giderek çoğalt- tık. Bu döneme iplik üreticilerinin iç tüketim gereksinimlerinin kı- sıtli olması sonucu ihracat pazarlarında rekabetin aşırı boyutla- ra ulaşmasına, iplik üreticilerinin diğ pazarlarda bulunulmağ fiyat rekabetine girmelerine neden oldu.

İşte bu noktadan itibaren AET topluluğu Türk iplik ürünlerinin tekstil pazarlarındaki fiyat dampini giderek rahatsızlıkla izlemeye başladı.

77 yılının Şubat ayında Topluluk ilk kez Türk iplik üreticilerini komisyon önünde kendi durumlarına isbata da- vet eden bir toplantı yaptı. Şubat ayında hükümetinin Dağılımları Ba- kanlığı'nın Ticaret Bakanlığı ve Brüksel AET Büyükelçiliğininin or- tak çalışmalarını ile Brüksel'de yapılan görüşmelerde ciddi başarıla- ra ulaşıldı. Şubat toplantısının 1. ve 2.gün görüşmelerini takiben istenilen bir aylık müsaade sonunda iplik üreticileri 4 Mart'ta ya- pılan ikinci toplantıda artık AET ile bazı sorunlarına çözümleme şansına ulaştılar. Bu toplantı neticesinde, topluluk bir yıllık tüm ithalatının % 40'ını Türkiye'den karęılaması karara bağlandı.

1978-79 yılları Türkiye'de anarşinin giderek ço- galdığı, anarşi nedeni ile iç üretimin giderek kısıtlanmaya başla- dığı yıllardır. Bu yıllarda iplik üreticileri fazlası bir enlağ- mazlık olmadan ihracatlarına devam etmişlerdir.

1980 yılı 12 Eylül'üne kadar Topluluk Türkiye ile arasındaki pamuk ipliği ile ilgili sorunlarını çönmemediğini görüyoruz.

(19) Mehmet ŞİMŞEK "Topluluğun Korunması İhtimallerinin Tekstil ih- racatımıza Olası Etkileri" A.G.C.

1980 yılının 12 Eylül'ünden itibaren Türk sanayii kendisini tekrar toplamaya başladı.

1982 yılı Temmuz ayında Türk özel sektör temsilcileri ve AET Komisyonu arasında bir anlaşmaya varılması ile yeni şekil almış oldu.

1.2.3.1.2. Türkiye'nin AET'ye İplik İhracatındaki Gelişmeleri :

Türkiye'nin 1978 yılından buyana AET ülkelerine yapmış olduğu ihracat, Table 34'de görüldüğü gibi bir seyir izlemiştir.

1.2.3.2. Türkiye'nin AET'ye Tekstil ve Pamuklu Dolana İhracatı Sorunları :

1970-1980 yıllarına kadar pamuklu ürünlerimizi AET'ye pamuk ve pamuk ipliği olarak satışta bulunduk. 1980'li yıllardan sonra pamuk ipliği ihracatı konfeksiyona dönüştü. Şu anda dünya'daki en modern dokuma sanayiine sahibiz.

Pamuktan moda üretecek kadar ilerledik. Bu gelişme Türkiye'yi doyurdu. Türk tekstil sanayii fiyat ve kalite olarak Avrupa pazarları bizim için en büyük pazardır. Dolayısıyla, AET'ye ihracat başladı ve hiç olmayan bir ihraç kolu doğdu.

AET'ye yapılan pamuklu tekstil ihracatındaki artış trendi Avrupa'ya çok rahatsız etti. 1982 yılında Türkiye'yi topluluk müşakereye çağırdı. 1980 yılından başlayarak Avrupa tekstil sanayii büyük krize girdi.

Gelişmekte olan ülkelerde en çok gelişmiş sanayii tekstil sanayiidir. (işçi maliyetleri düşük, büyük teknoloji gerektirmiyor, tarım ülkesi olması nedeni ile ithal girdisi yok).

TÜRKİYE'NİN AŞAĞI ÜLKELERİNİN İSTATİSTİKİ
FAHRETLİ İLİŞKİLERİNİN MİKTAR VE DEĞERLERİ

Ülkeler	1 9 7 6		1 9 7 9		1 9 8 0	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
B. Almanya	28.273.711	62.073.894	27.397.179	70.109.726	20.485.841	63.411.533
Belçika-Lüksemburg	12.476.675	27.196.939	12.368.267	31.009.769	7.282.671	21.882.156
Danimarka	--	--	--	--	0.500	1.760
Fransa	1.369.471	3.095.507	1.358.411	3.409.028	999.635	1.576.697
Hollanda	2.234.574	4.823.992	2.325.608	5.754.341	440.340	1.316.694
İngiltere	6.062.905	13.676.550	5.700.364	15.635.768	2.860.360	9.104.169
İtalya	21.795.257	48.034.293	24.701.093	66.332.739	15.622.007	58.465.205
İrlanda	217.342	535.007	522.032	1.239.330	--	--
Yunanistan	--	--	--	--	--	44
Ülkeler	1 9 8 1		1 9 8 2		1 9 8 3	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
B. Almanya	29.456.029	73.858.632	27.966.381	70.429.454	22.027.437	62.967.266
Belçika-Lüksemburg	13.695.501	32.705.282	13.793.364	34.991.004	14.873.334	40.340.255
Danimarka	35.086	99.792	--	--	0.563	1.764
Fransa	1.712.158	4.372.785	6.583.605	4.010.375	2.604.059	7.631.084
Hollanda	1.264.943	3.079.318	1.028.267	2.221.714	624.797	1.562.320
İngiltere	8.144.990	19.618.342	2.917.866	6.055.738	4.777.809	12.739.935
İtalya	33.198.744	82.376.546	25.382.431	67.340.280	33.928.071	97.893.822
İrlanda	77.932	139.553	30.000	50.672	29.675	73.755
Yunanistan	16.550	49.458	290.014	931.511	204.878	722.380

Gelişmekte olan ülkelerde, tekstil sanayii topluluk ile büyük büyük rekabete girdi, bu nedenle topluluk buna mani olabilmek için tekstil Üreticisi 15 Ülkenin hepsi ile tek tek anlaşma yaptı.

Bu ülkeler arasında tek anlaşma yapmayan ülke Türkiye'dir. Anlaşma yapmamaaktaki gerekçemiz ise, ortak üyesiz, bu ortaklık katma protokole göre kurulmuş bir ortaklıktır. Katma protokolün esası ise liberasyondur.

Konfeksiyon alanında Türkiye daha yeni bir uyanış içerisinde.

Topluluk tekstil alanında; Brezilya, Hindistan, Pakistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Güney Kore, Filipinler, İspanya, Portekiz, bütün Komünist Blok Ülkeleri.

Bu ülkelerin hepsiyle topluluk anlaşma imzalamada ve hepsini de belirli kotalara bağlamış oldu.

Topluluk Türkiye ile konfeksiyon ve pamuklu çeşitli ürünlerinde anlaşma sağlansayınca, tek taraflı olarak Türkiye'den yaptığı ithalatı kısıtlama yoluna gitti. Türkiye'den yapılacak olan tekstil ürünleri ithalatını kotaya bağladı. İlk kota 1982 yılında geldi.

1982 yılında, yalnız tişörtlerde; Ağustos'a kadar 15.000.000 adet satış oldu. Ağustos-Aralık arası 3.000.000 adet tişört satışına izin verdiler.

1983 yılında Mart ayı başında topluluk tarafından Türk tekstil ürünlerine getirilen kısıtlamalar ise, şu şekilde gerçekleşti :

Pamuklu Mensucatta (Kumasalarda)

9 Mart- 15 Temmuz'a kadar	1200 Tonluk
16 Temmuz-31 Aralık arası	<u>1975</u> Tonluk
Toplam Kota	3175 "

pamuklu mensucat kotası tanıdı.

Tişörtlerde

9 Mart - 15 Temmuz arası	3.600.000 Adet
16 Temmuz - 31 Aralık "	3.140.000 "
Toplam Kota	6.740.000 "

kota tanında. Kota öncesi ise (10 Ocak-9 Mart arasında) 1.300.000 adetlik tişört satışında bulunduk.

Pantolonlarda

Pantolonlarda AET'nin Türkiye'ye koymuş olduğu kota tarih itibari ile 16 Temmuz'da başladı ve yıl sonuna kadar (1.500.000 adetlik miktar kısıtlaması getirilmiş oldu).

Yatak Çarşaflarında

16 Temmuz - 31 Aralık'a kadar 1000 Ton'luk kota getirdiler.

Girya Meyası ve Aksesuarında

Temmuz ortasından yıl sonuna kadar 15 Tonluk kota tanındı.

Havlu nev'i Menacatta

Temmuz ortasından yıl sonuna kadar 30 tonluk kota tanındı.

1.2.3.2.1. AET Komisyonu'nun "Mayıs 84" Kararları

AET Komisyonu, bazı Türk tekstil ürünleri için tek taraflı kısıtlama kararı aldı.

Alınan karar gereğince, yıl sonuna kadar geçerli olmak üzere topluluk genelinde;

Kategori 4	-Tişörtler için 7	7 milyon 195 bin adetlik
6	-Pantolon ve Tişörtler için	3 milyon 989 bin adetlik
13	-Örme iç çamaşıra için	2 milyon 810 bin adetlik

Kategori 83-Dış giyim eşyası 325 Tonluk kota
belirlendi.

Ayrıca;

- Fransa için 50.000 adet kategori 26(kadın elbisesi)
- İngiltere " 150 Tonluk " 32(Döşemelik kadife
kumaş)

kotası belirlendi.

15 Temmuz 1964 tarihine kadar ise;

(Kategori-2) Bair pamuklu menemcat ve,

(Kategori-20)Yatak çarşafına için ek lisans verilme-
mesini kararlaştırdılar.

Yine aynı tarihe kadar :

Fransa'ya yönelik (Kategori 8)-Erkek gömleği ihracı
ile İngiltere'ye yönelik,

(Kategori 9)-Davulular ve beselerinin ihracı için ek lisans
verilmeyecek.

2. Potansiyel Pazarlarımız (Orta Doğu Pazarlarına)

Uluslararası yeni pazar grupları arasında Türkiye yönün-
den en önceli ülke pazarları, bugünkü gelişmekte olan "İslam Ülkeleri"
pazarlarıdır. Ne var ki, bugüne kadar ABD, OECB, SEPA, LAFTA,
AET vb. ülke ve kuruluşlarla politik, ekonomik, kültürel vb. ilişkiler
ayrıntılı olarak incelenilmiş ve eleştirilmiş olmasına rağmen,
dış ilişkiler ve özellikle ekonomik ilişkiler yönünden gereğince
üzerinde araştırılmamış ülkeler, İslam dünyası ülkeleridir.

Bugün genellikle İslam dünyasından ekonomik alanda söz
edilirken "Orta-Doğu Ülkeleri" diye bahsedilir. "Orta Doğu" terimi,
batılılarca İslam dünyasının kamufle edilmiş bir ismi olup, daha
çok İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya basınında yer alan coğrafi

ve siyasi bir kavram haline gelmiştir. İskin doğu olarak da isimlendirilen bu bölge çeşitli kaynaklara göre genişleyip daralmaktadır.

Dr.Alford MICHAELIS'e göre; Orta Doğu, kuzeyini Karadeniz ve Akdeniz'in, batısını Ege Denizi, Akdeniz ve Kırsal Deniz'in güney ve doğusunu Uman denizi ile Basra Körfezi'ne çevrelediği bir bölgedir. Bu sınırlarla çizilen bölge, Türkiye, Mısır, Suriye, Lübnan, İsrail, Ürdün, İran, Irak, Arap yarımadasını çevrelemektedir.⁽²⁰⁾

Diğer bir literatüre göre,ise, "... Batıda 60°'den başlayarak doğuda Afganistan ve Pakistan'a, hatta Hindistan'a kuzeyde Türkiye'den güneyde Mısır'a kadar uzanan alanı ifade ettiği.. .."⁽²¹⁾ belirtilen daha geniş bir bölge olarak görülmektedir.

2.1. Orta Doğu-Türkiye İlişkileri :

İslam ülkelerinin dünya ekonomik göstergelerine göre iktisadi potansiyelleri kuvvetli olmalarına rağmen, kendi aralarında olan ticari ilişkileri zayıftır. Fakat son yıllarda giriştikleri çeşitli konulardaki işbirlikleri, örneğin, "İslam Ülkeleri Ortak Pazarı" girişimleri bu ülkelerin kendi aralarında ticari ilişkileri arttıracacağı kesindir.

Bir yazarın dediği gibi "...kalkınan ülkelerin en iyi müşterisi diğer kalkınan ülkelerdir".⁽²²⁾ Yeterki, bu ülkelerle yakın ilişkiler kurulsun, dış pazarlar organize edilebilsin.

(20) Özgür YEĞENÖZLÜ, Orta-Doğu Ülkeleri ile Ticari İlişkilerimiz, 1968, s.4. Ankara

(21) Ömer E.KONKUOĞLU, Türkiye'nin Arap Orta-Doğusuna Karşı Politikası (1945-1970) s.1. Ankara

(22) Çevik URAZ, a.g.e., s.144.

Orta Dogu Ülkelerinin, Türkiye'den işe sayıdan çeşitli sanayi ürünlerine kadar ithal etmeleri, vasıfca iş gücünden teknik bilgilere kadar yararlanmalarını mümkündür. İnan kar-gılık Türkiye, bu ülkelerden başta petrol olmak üzere birçok ürünleri almakta kolaylıklar sağlayabilir.

2.2. Orta-Dogu Pazarlarının Pamuklu Tekstil Ürünleri için Önemli Değerlendirilmesi :

Orta Dogu ülkeleri ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkileri yukarıdaki şekilde değerlendirildikten sonra, gıdai de tez konumuz olan pamuklu tekstil endüstrisi yönünden değerlendir-meye çalışalım.

Orta Dogu ülkelerinin birçoğu Türkiye gibi geli-ymekte olan ülkeler olduğundan, tekstil endüstrisinde asala yatı-rımlara girişmişlerdir. Özellikle pamuk üretim ülkelerinde iplik yatırım projeleri yoğunluk kazanmaktadır. Bu nedenle, bir bakıma bu ülkelere iplik ihraç edebilme şansımız zayıf görünmektedir. Sakat dokuma sektöründe durum böyle değildir. Tunus, Fas, Cezayir, Libya, Mısır, Suudi Arabistan, Irak ve İran, Türkiye'nin dolama ve hazır giyim ürünlerinde büyük bir dışpazar görünümündedir.

B Ö L Ü M V I

S O N U Ç

1- Pamuk Türkiye ziraatında, sanayiinde, iç ve dış ticaretinde istihdam hacminde ve döviz gelirlerinde çok önemli yer işgal etmektedir.

2- Pamuk, tarla ziraatında en faydalı münavebe bitkisidir. Pamuk üretimi iç gücünün değerlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

3- Pamuk, özellikleri nedeniyle stratejik bir maddedir. Uluslararası ticarete yeri büyüktür. Sentetik elyaf üretiminde bile öneminden birşey kaybetmemiştir. Üretici ve ticaret hacmi daimi olarak artmaktadır.

4- Pamuk yerine pamuklu, çığıt yerine nebatî yağ ihracatının biran önce geliştirilebilmesi için işadamları, sanayiciler ve devlet olarak yoğun işbirliği yapılmalı, dış pazar araştırmaları yoğunlaştırılmalıdır.

5- Pamuk ürününe ait destekleme alım fiyatının tesbiti için Tarım ve Orman Bakanlığının sorumluluğunda, Bilimsel Kurulular, Tarımsal araştırmaya yapan teşkilatlar ve Ziraat Odaları ile gerekli işbirliği yapılarak, çiftçi şartlarında maliyet araştırmaları yapılmalı ve bu araştırmalara dayalı olarak pamuk ürünü için Destekleme Alım fiyatına esas teşkil edecek rapor, T.O.K.B.'nin koordinatörlüğünde bilimsel kurulular, ilgili Bakanlıklar ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği temsilcilerinden teşekkül edecek bir komisyonca hazırlanmalıdır.

6- Destekleme ve fiyat istikrar praisleri'nin tevbütinde yazılı görügler yerine, belirli tarihler de yapılacak toplantılarla Türk pamuk, ihracatçısı, üreticisi ve tekstilcisinin görüglorinin alınarak septenilmesi daha yerinde bir karar olacaktır.

7- Ülkemizde ekonominizin ve sosyal yapınızın değorlendirilmesi sanayilleşmemiz ile mümkün olabileceğine göre, sanayinin ana girdilerinden olan pamuğun, sanayii kuruluşlarımızda göbil değışikliği yapılarak, fazla döviz girdisine sebep olması taktikle karşılanmalıdır. Ancak, Türkiye'de iplik sanayicilerinin, diğer rakip ülke sanayicilerine göre, yüksek seviyelerde sübvanso ödildikleri bir gerçektir. Bu nedenedir ki, iplik ihracatçılarımız iplik ithalatçısı memleketlerde, rakiplerimize fiyatları çok düşürlüğü olmaları nedeniyle, dumping yaptıklarını iddia ettirmişlerdir. AET ülkelerince yapılan bu iddialarda gerçok payı aramasak mümkün değildir.

8- Pamuklu sanayii pamuğu memleketinde olup, ipeçliliği ucuz olan memleketlerin sanayii olarak kalmaya mahkumdur. Biz de bu memleketlerden biriyiz.

9- 1 Kg.Pamuk Üzerinden,

2,04 ₺ Pamuk

2,44 ₺ iplik

3,16 ₺ Blue jean kumaşı

10,3 ₺ Pantolon

ihraç geliri elde etmemiz mümkündür.

Kaynak : S.K.B.'nin çeşitli yıllara ait özel verileri derlenilerek hazırlanmıştır.

10- AET'nin Türkiye'den ithal edilen pamuklu tekstil ürünlerine çeşitli anağlarla kısıtlamalar koymasının başlıca iki nedeni vardır. Birincisi, tekstil sanayiini korumak, ikincisi, ihracat pazarını genişletmektir.

11- Toplulukun (AET'nin) yaptığı tek yönlü kısıtlamalara rağmen, bizim topluluğa yönelik ihracatımızın sürekli artış göstermesi sektörün dinamik gücünü çok iyi sergilemektedir.

Topluluk geçen yıl kotalarla ilgili kararını Mart ayında almıştır. Bu yılki görüşmeler Mayıs ayında yapıldı. Bu bizim için olumlu bir gelişmedir. Türkiye, geçen yıl gerçekleştirdiği ihracatta:

10 Milyon adetlik kota önerilen tişörtlerde
18 Milyon adetlik rakama ulaştı.

Pantolonlarda ise,

1 Milyon adetlik kotaya karşı
6 Milyon 700.000 Adetlik rakama erişti.

Buluzlerde ise,

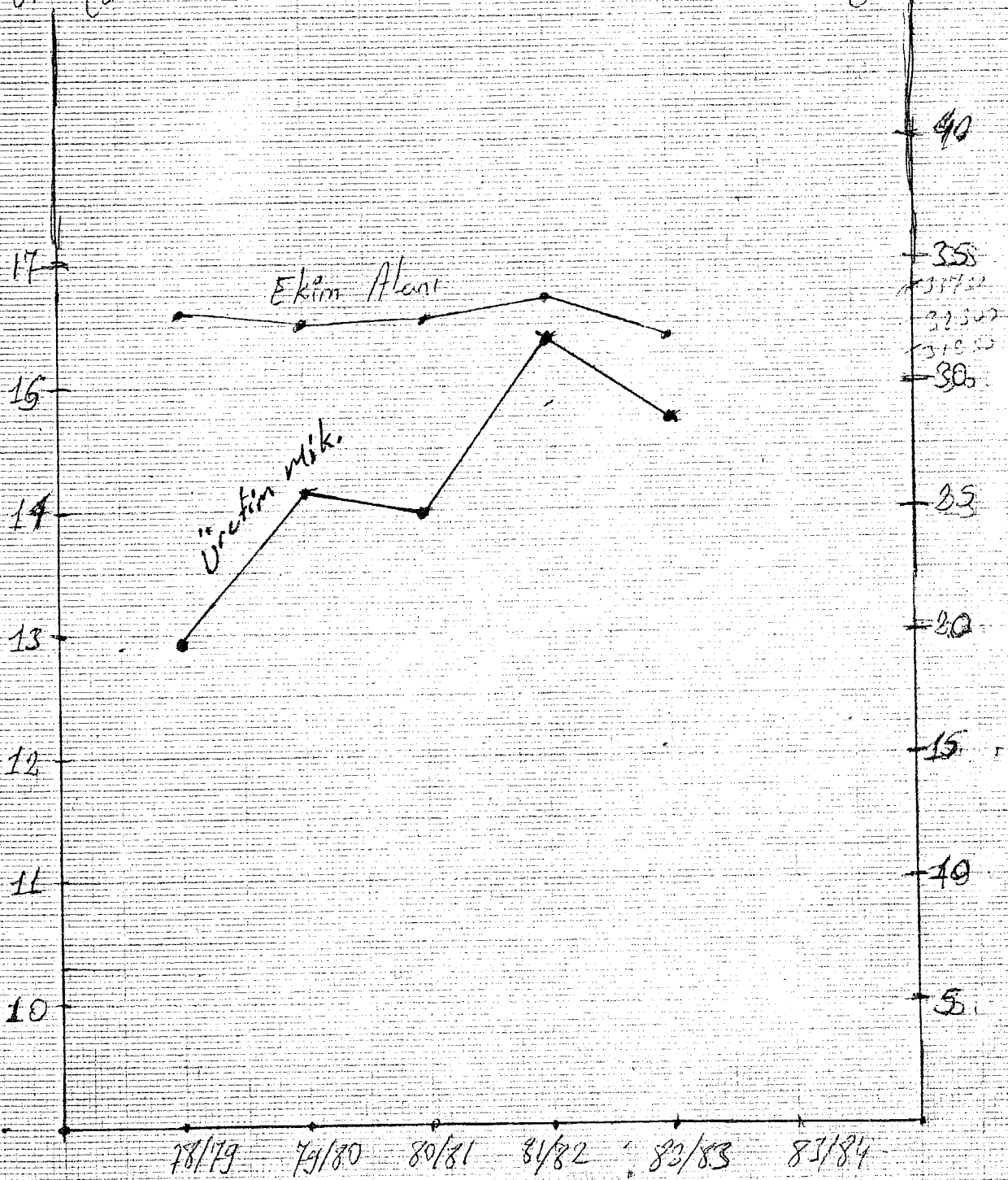
2 Milyon adetlik kotaya rağmen
3 Milyon adetlik ihracat yapıldı.

EXLNR

TABLO NO: 1
DÜNYA PAMUK
ÜRETİM EĞİLİMİ

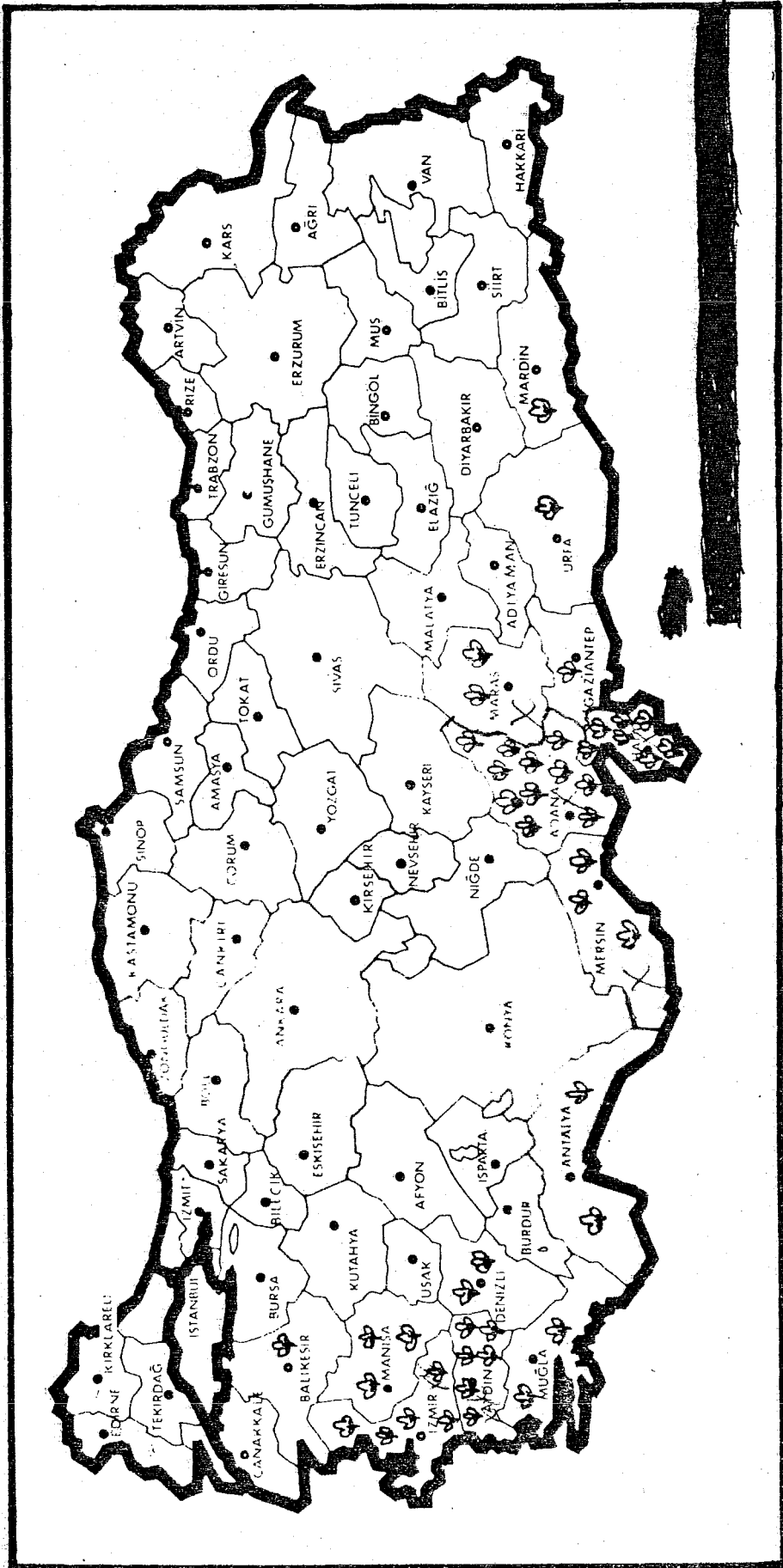
Üretim Miktarı
(1000 ton)

Ekim Alanı
(1000 Hektar)

8k no:2

COTTON GROWING ARE AS OF TURKEY 1979

Kaynak: T.O.K.B. Özet Raporlarından alınmıştır

TÜRKİYE'DE ÜRETİLEN FARKLI ÇAPLARININ
TEKNİK ÖZELLİKLERİ

<u>Çesit</u>	<u>Elyaf Uzunluğu (mm)</u>	<u>Çap (Mikron)</u>
Sealand	36	3.8
Beltapine 15/21	29 - 30	4.2
Coker 100/153	29 - 30	4.3
Coker 100/ / 2	29 - 30	4.2
Yerli	21 - 23	5.0

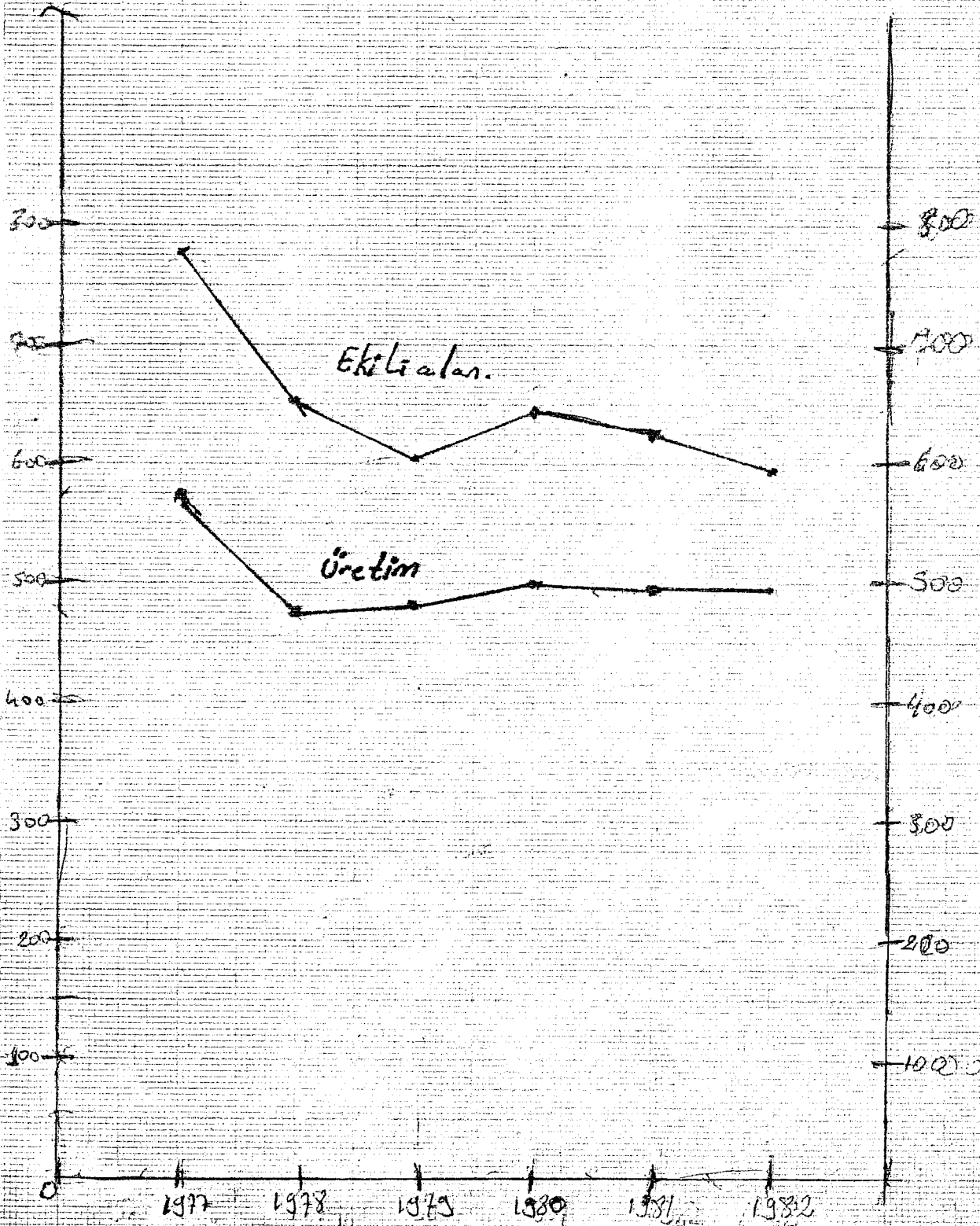
Kaynak : H.Hardon "Türkiye'de Pamuk".

TABLO NO: 4

TÜRKİYE PAMUK
ÜRETİM EĞİLİMİ

Üretim Miktarı

Ekim Alanı

TÜRKİYE'DE PAMUK ÜRETİM MİKTARI
EKİM ALANI ve VERİM MİKTARI İLİŞKİSİ

<u>Yıllar</u>	<u>Üretim Miktarı</u> (000 Ton)	<u>Ekim Alanı</u> (000 Ha)	<u>Verim Miktarı</u>
1977	574.8	776.8	740
1978	475.0	653.0	727
1979	476.0	612.0	778
1980	500.0	671.7	744
1981	488.0	653.6	747
1982	489.0	595.0	819

Kaynak : T.O.K.B. Pamuk İşleri Daire Başkanlığı Verilerinden derlenilmiştir.

TÜRKİYE'DE ELİYAF TÜKETİMİ
(000 TON)

Yıllar	Pamuk	Yün*	Sentetikler	Viskon	Toplam Yapay	
					Eliyaf	Toplam
1970	185	21.5	23.5	6.0	29.5	236.0
1975	262	22.6	63.8	9.8	73.6	338.2
1977	318	26.7	109.1	6.2	115.3	460.0
1980	267.7	22.9	99.8	5.6	105.4	396.0
1981	290	23.9	102.8	5.8	108.6	422.5

PIYASA PAYLARI (%)

1970	78.4	9.1	10.0	2.5	12.5	100
1975	73.2	6.3	17.8	2.7	20.5	100
1977	69.1	5.8	23.7	1.4	25.1	100
1980	67.6	5.3	25.2	1.4	26.6	100
1981	68.6	5.7	24.3	1.4	25.7	100

Kaynak : - Başbakanlık DİE, Tarım İstatistikleri Özeti, 1981 s.5
 - Başbakanlık DİE, Dış Ticaret İstatistikleri 1970-1981
 - Firma Kayıtları

* Yün tüketimi, kaba yapak, yerli ve ithal merinos ile, tiftik tüketimini içermektedir. Türkiye'de elde edilen kaba yapagan ancak % 50'sinin pazarlandığı varsayılmalıdır.

EK : 7

DEĞERLENDİRME FİYATLARI

<u>Yıllar</u>	<u>Ege</u>	<u>Antalya</u>	<u>Çukurova</u>
1970	280	280	270
1971	340	335	320
1972	375	370	355
1973	600	590	560
1974	800	790	760
1975	800	790	760
1976	1.025	1.025	975
1977	1.075	1.075	1.025
1978	1.375	1.375	1.325
1979	2.500	2.500	2.450
1980	5.000	5.000	4.900
1981	63.00	63.00	62.00

Kaynak : T.O.K.B. Verileri.

DESTEKLEME ALIM FİYATLARININ

HESAPLANA YÖNTEMLERİ

a) 1983/84 Sezonu Üretici Maliyetleri ve Üretici Karlarına Göre Destekleme Alım Fiyatlarına :

Kütlü pamuk destekleme almalarıyla görevlendirilecekte olan Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (Tariş-Çukobirlik-Antbirlik) ile İhracatı Geliştirme Müdürlüğü (İGEME) tarafından tespit edilen 1 Kg.kütlü pamuk üretim maliyetleri şöyledir :

<u>Kuruluşun Adı</u>	<u>Maliyeti</u>
Tariş	109.00 TL/Kg.
Çukobirlik	100.00 "
Antbirlik	93.26 "
İGEME	
Ege Bölgesi	80.04 "
Antalya Bölgesi	73.15 "
Çukurova Bölgesinde	
Sulu tarımlarda	80.91 "
Kuru "	50.24 "
Tarım ve Orman Bakanlığı	
Ege Bölgesi	75.68 "
Çukurova Bölgesi	72.79 "

Maliyetlerden hareketle destekleme alım fiyatlarının tespitinde çıplak maliyetlere % 30 üretici kârı ilave edilmektedir. Bu husus dikkate alınarak Ege-Antalya ve Çukurova Bölgeleri için yukarıda belirtilen maliyetler ortalamasına göre kütlü pamuk alım fiyatları şu şekilde ortaya çıkmaktadır.

	<u>Ortalama</u> <u>Maliyet</u>	<u>Üretici Kârı</u> <u>% 30</u>	<u>Desteklene</u> <u>Alan Fiyatı</u>
Ege-Antalya Bölgeleri			
Maliyet Ortalaması	86.22	25.87	112.09
Çukurova Bölgesi			
Maliyet Ortalaması	75.98	22.79	98.77

b) Dahili Borsa Fiyatlarına Göre Desteklene Alan Fiyatları :

1983 Mayıs ayı ortalama borsa fiyatlarından hareketle; 2.7 kg.kütlü pamuktan 1 kg.mahliç pamuk elde edildiği ve 2.7 kg.kütlü pamuktan elde edilen 1.7 kg.çigir geliri ve çıkartılma masrafları dikkate alınarak geriye doğru yapılan hesaplamaya ile 1 kg.kütlü pamuk fiyatı yaklaşık olarak şu şekilde belirlenmektedir.

	<u>Ege St.1</u>	<u>Çukurova St.1</u>
1 Kg.mahliç pamuk borsa fiyatı	360.-	320.-
2.7 kg.kütlü pamuktan elde edilen 1.7 kg.çigir geliri (1.7 x 2.7 = 45.90 TL.)	+ 45.90	+ 45.90
	<u>405.90</u>	<u>365.90</u>
Çıkartılma	- 25.00	- 25.00
	<u>380.90</u>	<u>340.90</u>
2.7 kg. kütlü pamuk geliri	380.90	340.90
% 37 randıman esasına göre 1 kg. kütlü pamuk fiyatı	141.07	126.26

c) Cari İhrac Fiyatlarına Göre Ortaya Çıkan Desteklene Alan Fiyatları :

Cari ihrac fiyatları ile cari dolar kuruna göre hesaplanan ihracat gelirleri ve ihracat maliyetleri esas alınarak suretiyle hazineye külfet yüklemeyecek fiyat seviyeleri aşağıdaki şekilde ortaya çıkmaktadır.

(Kı. / M.)

	<u>Ege-Antalya</u>	<u>Çukurova</u>
	<u>St.1</u>	<u>St.1</u>
İhracat Geliri 164 \times 210.- =	344.40	139 \times 210.- = 291.90
Çıkarılma+FOB		
Masrafları	50.00	50.00
	<u>294.40</u>	<u>241.90</u>
Çiğit geliri		
(1.7 Kg. \times 27=45.90 TL)	45.90	45.90
	<u>340.30</u>	<u>287.80</u>
% 37 randıman		
(100 + 37 = 2.70)	2.70	2.70
	<u>136.04</u>	<u>106.59</u>
1 Kg.kütlü pamuk fiyatı		

Bu hesaplamada Ege-Antalya pamukları için 40.-TL/Kg.ve Çukurova pamukları için 25.-TL/Kg.olan cari destekleme ve fiyat istikrar primleri dikkate alınmamıştır.

Üretici maliyetleri, dahili borsa fiyatları ve cari ihrac fiyatlarından hareketle yapılan ve ayrıntılı olarak yukarıda gösterilen hesaplama sonuçları birlikte ele alındığında;

Ortaya Çıkan Destekleme Alın
Fiyatları :

	<u>Ege St.1</u>	<u>Çuk. St.1</u>
1.Üretici maliyetleri+ Üretici Karına göre	112.09	98.77
2.Halihazır dahili borsa fiyatlarına göre	141.07	126.26
3.Cari ihrac fiyatlarına göre verilebilecek fiyat	<u>126.04</u>	<u>106.59</u>
Bu üç hesaplamamızın ortalaması	126.40	110.58

1983 YILI KÜTLÜ PAMUK MALİYET HESABI GİBİLERİ

Masraf Unsurları	Dokara Adı	
	TL.	
1. Tarla Kirası	4.400	
2. Pamuk Çubuğu Dikme ve Takma	250	
3. Gübre	1.000	
4. Gübreleme İşçiliği	310	
5. Sonbahar Sürmesi	500	
6. Kış Sürmesi	500	
7. Çepel Toplama	125	
8. İlbahar Sürmesi	425	
9. Tırnak Çekme	300	
10. Tohum Bedeli	250	
11. Ekim	250	
12. Seyretme ve Çapa	600	
13. Ark Açma	750	
14. Su Bedeli	750	
15. Sulama İşçiliği	600	
16. Tarımsal Savaş İlaç Bedeli	1.000	
17. Tarımsal Savaş Uygulama Giderleri	600	
18. Çapalama	2.000	
19. Pamuk Toplama İşçiliği	3.000	
20. Nakliye (Pamukun satış yerine taşınması)	250	
21. Diğer Masraflar	200	
22. Masraflar Toplamı	18.220	
23. Genel İdare Masrafları % 3	546	
24. Masraflar Toplamının Faizi % 10	1.822	
25. Masraflar Genel Toplamı	20.588	
26. Dokardan Alınan Kütlü Pamuk Kg.	230	
27. 1 Kg. Kütlü Pamuk Maliyeti TL.	89.51	
28. 1 Kg. Kütlü Pamuk Asgari Garanti Alın Fiyatı (On fiyat)	% 50 (Güvenceli payı) 116.56	

Kaynak : T.E.O. Birliği raporlarından.

PAMUK İPLİĞİ İÇ KAPASİTESİNİN HESAPLANMASI

Pamuk ipliği fabrikalarının kapasite tespiti, tesisin eski veya yeni oluşuna göre ve aşağıdaki faktörler gözönünde tutularak hesaplanır.

	Eski Kuruluşlar	Yeni Kuruluşlar (Modernize edilmiş)	Dokuma Kuruluşlar
İplik numarası ortalama (İngiliz)	20	20	20
İg devri (dakikada)	8.500	10.000	12.000
Randıman	% 79	% 89	% 89

İpliğin büküm sayısı = $\sqrt[3]{N_0}$

1 Libra = 0.453 gr.

1 bank = 840 yarda

1 yarda = 36 inç.

İngiliz Numarası = $\frac{\text{Uzunluk (bank)}}{\text{Ağırlık (Libre)}} \times 840 = 1.093 \times (N_0)$

Dokuma İpliklerinde 4,4, trikotaj ipliklerinde 5,7 olabilir. Hesaplanmasında ortalama 4 alınmıştır. Bu durumda $\sqrt[3]{20} = 2,71$ olacaktır.

D/DEKOXO, 453 X Randıman

D/DE Randıman X 0,9

840XN₀EX36

HEKTE

Formülün uygulanması sonucunda, eski iğlerin 22.5 sent/gün ve 300 gün/yıl hesabıyla kapasitesi 108 kg/yıl, yeni iğlerin 144.4 kg/yıl, modern kurulumlardaki iğlerin ise 100.7 kg/yıl olarak bulunmuştur.

Kaynak : Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası A.Ş.
"Pamuk İpliği ve Pamuklu Dokuma Sanayii" Orta Eser
Vadeli Krediler Müdürlüğü. s.36

TÜRKİYE'DE YILLAR İTİBARIYLA İÇ SATIŞIN GELİŞİMİ

<u>Yıllar</u>	<u>İç Satış</u>
1960	761.100
1965	965.650
1972	1.309.380
1973	1.483.200
1974	1.942.600
1975	2.656.650
1976	2.935.650
1977	3.003.850
1982	3.660.000

Kaynak : -Atilla T. ALPTÜRK, "Tekstilin Ekonomik Gelişimi Yeri", Dışticia İbnellik Tekstil Sanayii Paneli, İstanbul, 1980, s.16
-Semih ARDİC, "Textile Sector", T.İbnellik İbnellik Bankası A.Ş., Yay.No.20 Nisan 1978.

1982 Yılı Kasım ayı itibarıyla tekstil sektörüne verilen toplam 81 teşvik belgesinin yatırım konularına göre tablosu :

Teşvik +
Moderni-

Yatırım	Teşvik	Moderni-	Teşvik + Moderni-	Toplam
Pamuk ipliği	4	2	2	10
Pamuklu dokuma	9	5	1	15
Yünlü "	2	1	---	3
Sentetik iplik	1	1	---	2
İpekli dokuma	1	1	---	2
Sentetik kuval	2	---	---	2
Sentetik örgü dokuma	3	---	---	3
Pamuklu örme	5	---	---	5
Yün ipliği	2	1	2	7
Pamuklu tarbiye	1	---	---	1
Brodé, nakış	1	2	---	3
Hala	1	---	---	1
Konfeksiyon	25	4	---	29
TOPLAM	57	15	5	81

YARARLANILAN KAYNAKLAR

I - KİTAPLAR

- AK İKTİSAT ANSİKLOPEDİSİ- C.II, Sermet Matbaası, İstanbul
AŞICI Zeki Pazarlamaya Giriş (Ders Notları), İzmir, 1976
D.P.T. DBYKP , Ankara, 1979
D.P.T. ÜBYKP , Ankara, Başbakanlık Basımevi, 1973
D.P.T. Dokuma ve giyim Sektörü , DBYKP Özel ihtisas Komisyonu
nun çeşitli yıllara ait raporları
İ.İ.T.İ.A. Türk Ekonomisinin 50 yılı , İstanbul, 1973.
İKTİSADİ KALKINMA VAKFI - İplik- Dokuma- Konfeksiyon Üretim
ve İhracatı ile ilgili Sorunlar

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI , Eğitim Semineri Tebliğleri
6-15 Haziran 1983, İstanbul
~~MALİYE BAKANLIĞI~~ , Ortaklarda Kar Dağılımı ve çeşitli iş
kollarında Vergi incelemesi Ankara
MPM , Türkiye Pamuklu Dokuma Endüstrisi , Ankara, 1973
PEKİN TEVFİK Türkiye de Pamuk Ekonomisi ve Pamukta Devlet
Müdahalesi , İzmir, 1975
T.S.K.B.A.Ş. Tekstil Sektörü , Yayın No 20, İstanbul
URAZ Çevik Uluslararası Pazarlamada Sanayii Malları İhracat
tının İşletme Düzeyinde Planlanması Ankara 1975
VURAN Ateş , Dış Rekabet açısından Yünlü Tekstil Sanayiinde
kalite sorunu , İstatistiksel yaklaşım
YAPI VE KREDİ BANKASI , Türkiye de Pamuk İpliği ve Pamuklu
Dokuma Sanayii, 1978
ZAIM Sabahattin , Orta- Doğu Ülkeleri Arasında İktisadi
İşbirliği İmkanları, İstanbul 1978

II- MAKALE TEBLİĞ VE DİĞER KAYNAKLAR

- AYDEMİR Mehmet, " Türkiye de Pamuklu Tekstil Endüstrisi"
Uluslararası Pamuk ve Pamuklu Sanayii
Semineri
BREMER Hans Hoegen, " Tekstil Çıkmazı" Avrupa Dergisi sayı
23.- 24, Eylül 1979
COTTON WORLD STATİSTİCİS , 1981, 1982, 1983, 1984 sayıları
DİE , Dış Ticaret İstatistikleri
DPT - Özel ihtisas Komisyonu Raporları, (Çeşitli yıllar)
T.T.O.S.O.T.B.B. İktisadi Raporları (Çeşitli yıllar)
T.S.K.B.A.Ş., Tekstil Sektörü Faaliyetleri hakkında notlar
TÜRKİYE İKTİSAT GAZETESİ (Çeşitli Sayıları)